

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**A. S. Puškin: Vývoj pohledů ruské literární
vědy na Puškinovu poému Měděný jezdec**

Bakalářská práce

Vypracovala: Klára Navarová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Pechal, CSc.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci

Podpis

Děkuji doc. PhDr. Pechalovi, CSc., za konzultace, cenné rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytl.

OBSAH

ÚVOD	5
1. HISTORIE PUBLIKOVÁNÍ POÉMY	6
2. ČTYŘI PROBLÉMOVÉ OKRUHY PUŠKINOVY POÉMY MĚDĚNÝ JEZDEC	8
3. PETROHRAD A PETR I.	9
4. EVŽEN A EXISTENCIÁLNÍ ZŘETEL POÉMY MĚDĚNÉHO JEZDCE	18
5. SOCHA MĚDĚNÉHO JEZDCE A JEHO SYMBOLY	28
6. POVODEŇ JAKO ZDROJ TEXTOVÉHO POHYBU	33
ZÁVĚR	38
PEZIOME	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	45

ÚVOD

Jak vyplývá z názvu bakalářské práce, budeme se v ní zabývat různými pohledy na poému *Měděný jezdec*, se kterými se v literární teorii můžeme setkat. Vydělíme základní problémové okruhy poémy a prozkoumáme různé interpretační možnosti.

K tématu *Měděného jezdce* vznikla během 150 let celá řada interpretací. Problémem tedy není nedostatek interpretací, ale jejich věrohodnost.

Cílem této práce je oddělit důležité názory od méně důležitých, vyčlenit hlavní problémové okruhy poémy, ukázat různé interpretační možnosti, zorientovat se ve velkém množství kritických analýz a výkladových možností a nalézt hodnotový žebříček těchto interpretací. Jistý okruh interpretací se jeví jako přijatelnější, jiná část je přijatelná méně. Pokusíme se nalézt důvod, proč tomu tak je.

Uvedených cílů dosáhneme pomocí analýzy jednotlivých interpretací poémy, jejich rozborem a zhodnocením. Východiskem pro naše uvažování o Puškinově poémě bude kniha *Медный всадник Александра Пушкина. История толкования поэмы и ее содержание*, německého autora Igora Panfeloviče. Tento zdroj bude pro nás nejdůležitější zejména proto, že autor v této knize shromáždil velké množství jak ruských, tak i mimoruských interpretací za více než půldruhého století. Dále se budeme věnovat analýze původních statí V. G. Bělinského, V. Brjusova a další sekundární literatury.

Pro naši analýzu se jeví jako důležité čtyři problémové okruhy: Petr I. a Petrohrad, Evžen a existenciální zřetel poemy, socha Měděného jezdce a jeho symboly a také povodeň jako zdroj textového pohybu. V jednotlivých okruzích bude uvedena podrobná charakteristika dané oblasti a následně jednotlivé interpretace. Uvedeme nejen základní a dobře známé interpretace, ale i méně známé, až nevšední interpretační možnosti. Všechny tyto okruhy budeme v práci podrobně analyzovat. Analýzu každého okruhu ukončíme dílčími závěry.

V závěru se pokusíme o závěrečné shrnutí, ve kterém se zaměříme na odpovědi k zadaným cílům.

1. HISTORIE PUBLIKOVÁNÍ POÉMY

Z historie víme, že A. S. Puškin napsal poému *Měděný jezdec* mezi 6. a 31. říjnem v roce 1833, v období druhého Boldinského podzimu.¹ Nikolaji I. ji představil dne 6. prosince prostřednictvím hraběte Backendorfa, který obvykle vystupoval v roli prostředníka mezi básníkem a carem a zajišťoval Puškinovi povolení k publikaci.

Z dopisu A.S. Puškina P. V. Naščokinovi z 12. prosince roku 1833 a ze zápisků z básníkovy deníku, který se datuje na 14. prosince, je prokazatelné, že již 12. prosince mu Benkendorf rukopis vrátil. Car poému v té podobě, ve které mu byla předložena, odmítl. Překážely mu některé pasáže poémy.

Za nepřijatelné označil Nikolaj I. devět míst rukopisu pomocí iniciálu NV nebo otazníkem. Byla to hlavně ta místa, kde je památník Petru I. označován slovy „кумир“ a „истукан“, což v překladu znamená modla a socha. Za nevyhovující byly dále označeny epizody konfrontací mezi Evženem a sochou Měděného jezdce.²

O něco později (přesné datum není známo) se A. S. Puškin pokusil místa, která se carovi nelíbila, přepracovat. V sedmi případech se mu to i podařilo. Poté práci přerušil. Dvě části, které ještě musel opravit, zůstaly beze změn. Nedovedl tak svoji práci do konce. Předpokládáme, že se záměrně vyvaroval změn úryvků, které považoval za podstatné pro pochopení poémy a vyhovující uměleckému plánu. Raději nechal poému nevytištěnou.

Proto byl *Měděný jezdec* vytištěn až po smrti básníka v roce 1837 v časopise *Современник*, který byl založen samotným Puškinem. Car dal povolení V. A. Žukovskému sestavit a vydat sbírku dříve nepublikovaných děl A. S. Puškina, aby tak pomohl rodině básníka, která po jeho smrti zůstala bez finančních prostředků. Žukovský připravil k vytištění Puškinova díla také *Měděného jezdce*, kterého upravil tak, aby vydání poémy mohlo být schváleno cenzurou. V této podobě byla poéma vydána

¹ ИЗМАЙЛОВ, Н. В. *Медный всадник Александра Пушкина, история замысла и создания, публикации и изучения*. str. 147 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://febweb.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-147-.htm>

² ОКСЕНОВ, И. *О символике медного всадника, Пушкинское общество, Серия: Последние годы творчества Пушкина 1833-1837*. Ленинград, 1933. str. 45-46 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://lib.pushkinskijdom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=Cwjm2YZIQGI%3d&tabid=10396>

poprvé jako součást první posmrtné sbírky děl Puškina, která byla publikována v letech 1838-1841. Mluví se o tom, že car s poéмой nadále nesouhlasí. V. A. Žukovský odstranil z poéмы veškerá místa, která by mohla zapříčinit nevoli cara. Týkalo se to hlavně částí, ve kterých je Evžen konfrontován s Měděným jezdce. ³

³ ЗЕНГЕР, Т. *Николай I. - Редактор Пушкина*. 1934 [online] [cit. 2013-03-12].
Dostupné z: <http://pushkin.niv.ru/pushkin/articles/zenger-nikolaj-i-redaktor.htm>

2. ČTYŘI PROBLÉMOVÉ OKRUHY PUŠKINOVY POÉMY MĚDĚNÝ JEZDEC

Historie interpretací *Měděného jezdce* má více než 150 let. Během tohoto vývoje se vyčlenily zmiňované čtyři základní problémové okruhy.

Prvním je výklad poémy zaměřený na cara Petra I. a jeho významu pro Ruský stát. Druhým interpretačním hlediskem je pohled na poému z pohledu obyčejných obyvatel Petrohradu. Tento pohled vychází z postavy Evžena, malého petrohradského člověka, jehož ambice nepřekračují jeho běžný život. Třetím důležitým interpretačním zřetelem je jízdni socha Petra I. - Měděný jezdec. V této Falconetově soše se snoubí kamenný petrohradský základ s energií a pohybem zakladatele města. Socha zdůrazňuje člověka, který se vzeprel přírodě a vlastnímu předurčení. Posledním a rozhodujícím problémovým okruhem *Měděného jezdce* je povodeň. Živelnost vodní masy vytváří základního petrohradského hráče vůči neměnnému kamennému principu a stává se rozhodující syžetovou pružinou, která uvádí Puškinovu poému do pohybu.

3. PETR I. A PETROHRAD

Město Petrohrad je s panovníkem Petrem I. úzce spjato a je možné jej považovat za výsledek jeho vlády. Proto je v práci zařazeno k Petrovi I. pod jeden problémový okruh.

Děj poémy se odehrává v Petrohradu a v jeho blízkém okolí. Prostředí města hraje v poémě podstatnou roli - odráží se v něm historicko-politický kontext, který měl Petrohrad pro Rusko. Město bylo založeno Petrem I. v roce 1703. Carské Rusko tehdy vedlo Severní válku se Švédskem. V roce 1712 byl Petrohrad vyhlášen hlavním městem Ruska.⁴

Po porážce Švédů se město začalo nazývat „Oknem do Evropy“. Stavba Petrohradu a vítězství v Severní válce znamenaly změnu vztahů mezi Ruskem a zbytkem Evropy. Tím tehdejší Rusko získalo lepší pozici pro obchod a tím i větší bohatství.

Petr I. se narodil 30. 5. 1672 v Moskvě caru Alexeji a jeho druhé ženě. Vládnout začal ve věku 24 let.⁵

V poémě A. S. Puškin klade důraz na ten fakt, že město bylo založeno Petrem I.

Petr I. je v poémě zobrazován hlavně jako zakladatel Petrohradu, jako historická osobnost s přínosem pro ruskou státnost. V poémě je vyobrazen Petrohrad jako sídelní město, vojenská pevnost a i jako centrum (křižovatka) politiky, historie a obchodu.

Město je postaveno na pomezí moře a řeky Něvy. Na rozhraní rozsáhlých močálů a vodního živlu, který neustále ohrožuje kamennou stabilitu petrohradských základů.

⁴ PHILIPSOVÁ C., RICEOVI, CH. a M., *Petrohrad*, Praha: Ikar, 2007, str. 19.

⁵ HOWARD, J. *Velký průvodce Nacional geographic Petrohrad*, Copyright, 2007, str. 24-27.

Prvním autorem, který se věnoval státní koncepci, tedy osobě Petra I. a Petrohradu, byl V. G. Bělinskij ve své knize *Статьи и рецензии 1843, статьи о Пушкине 1843-1846*. Jeho interpretace je datováno do roku 1846.

Poému nazval „apoteózou“ Petra I. Podle V. G. Bělinského je *Měděný jezdec* poémou věnovanou památce Petra I. Car je oblíbenou postavou celého národa, ve které je nutno soustředit všechny pocity, všechna přesvědčení, naděje, hrdost a zbožňování všech Rusů.

Podle názoru V. G. Bělinského je hlavním a skutečným hrdinou Petrohrad. Od něho A. S. Puškin odvíjí velkolepý obraz Petra I., kterého napadlo postavit nové město. *Měděný jezdec* začíná tradičním portrétem Petra I., který přemýšlí nad založením nového města. Děj poémy zobrazuje živelnou katastrofu, která se v Petrohradě skutečně stala v roce 1824. Událost má přímý vztah s postavením Petra I. a Petrohradu.

S touto historickou událostí je v poémě obratně propleten osobní příběh lásky Evžena a Paraši. Bělinskij zobrazuje dějovou osnovu: povodeň, smrt Paraši a její matky a šílenství Evžena. Zvláštní význam pak přikládá dvěma setkáním chudého Evžena s Měděným jezdcem. V poémě viděl problém ve vztahu mezi individuálními a státními zájmy.⁶

Dle názoru Bělinského je hlavním problémem poémy střet individuálního zájmu se státním, kdy státní zájem má vždy přednost před individuálním. Osobnost Petra I. byla vždy symbolem něčeho velkolepého, majestátního, historického a politického.

D. S. Merežkovskij v knize *Вечные спутники, Пушкин* z roku 1899 o Petru I. uvádí, že zemřel v období své největší slávy. Nestihl dokončit to, co začal. Petra I. Puškin označuje za giganta, kterého se smrt obyčejného „malého“ člověka netýká. Netýká se ho polorozpadlý, vratký domek na pobřeží, který byl domovem Paraši. A nezajímá ho, že svými činy vede k jeho zničení. Puškin přemýšlí také nad otázkou, jestli se všichni obyčejní lidé nenarodili jen proto, aby výjimeční lidé mohli po jejich kostech kráčet ke svým cílům. Na druhou stranu v srdci malého člověka se vždy může objevit vůle a síla bojovat proti těmto velkým lidem. Tím objasňuje, že tito dva zástupci rozdílných lidských povah budou stát vždy v boji proti sobě. Kdo se v tomto boji ukáže silnější, nám není podle Merežovského doposud známo.⁷

Můžeme říci, že stejně jako Petr I. i Puškin zemřel v tom nejplodnějším období

⁶ HOWARD, J. *Velký průvodce Nacional geographic Petrohrad*, Copyright, 2007, str. 544-547.

⁷ МЕРЕЖОВСКИЙ, Д. С. *Вечные спутники, Пушкин, 1899*. str. 143-146 [online] [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/critics/pfk/pfk-092-.htm>,

svého života, uprostřed svého největšího literárního rozkvětu. Skonal ve věku 38 let. V této souvislosti se nám nabízí otázka, zda je takto brzký konec života pro určitý typ osobností typický.

I. Oksenov v knize *O символике Медного всадника* z roku 1933 si klade zcela jinou otázku. Otázka se týká skrytého politického obsahu v poémě. Tvrdí, že současníci Puškina už o této problematice určité informace měli. V první řadě hlavně ti, na kterých závisel osud poémy. Z historie víme, že Puškin byl povinnen své práce předkládat carovi, který je musel schválit, a až poté mohly být publikovány. Později se zjistilo, že cenzorem nebyl sám car, ale hrabě Backendorf. Skutečnost, že Puškin nemohl vydat poému v původním znění, ho musela velice ranit. Básník považoval *Měděného jezdce* nejen za umělecké dílo, ale také za dílo veřejně politické. Jeho přáním bylo poému vydat. Potřeboval za ni ale také získat honorář. Když zjistil, jaké úpravy cenzura vyžaduje, rozhodl se dílo nepřepracovávat. Místo něho se do nezbytných úprav s lehkým srdcem pustil V. A. Žukovskij po smrti Puškina.

Přímý odkaz na důvod, proč byla poéma napsána, u Puškina nenalezneme. O této skutečnosti není zmínka ani v jeho soukromé korespondenci či v jiných dokumentech. Existuje náčrtek začátků poémy *Měděný jezdec*, který byl sestaven v roce 1830.⁸

I. Oksenov mluví o rozporupnosti Puškina k Petrovi I. „Петр был для Пушкина „одновременно Робеспьер и Наполеон (воплощенная революция).“⁹ Přestože Puškin si vždy cenil různorodosti Petrových názorů, plně odmítal Petrovu politiku teroru, namířenou hlavně proti původní ruské šlechtě. V této pozici se výrazně odrazil protiklad veřejné situace a politického vidění samotného básníka. „Пушкин - потомок обедневшего „600летнего“ рода - признавал себя, и фактически был мещанином, живущим на литературный заработок.“¹⁰

Oksenov také uvažuje nad první hypotézou D. Blagojeva z roku 1926, který tvrdil, že Puškin ve své myšlence reaguje na neúspěšné povstání Děkabristů. Petr I. podle něho představuje Nikolaje I. a Evžen poražené Děkabristy. V říši Nikolaje I. byly pro staré rody uzavřené všechny cesty, kromě spolupráce s tehdejšími režimem. Proto se A. S. Puškin smířil s historickou nevyhnutelností, která pak vedla k básnikovu

⁸ ОКСЕНОВ, И. *О символике Медного всадника, Пушкинское общество, Серия, Последние годы творчества Пушкина 1833-1837* Ленинград. 1933, str. 45-46 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://lib.pushkinskijdom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=Cwjm2YZIQGI%3d&tabid=10396>

⁹ Tamtéž, str. 51.

¹⁰ Tamtéž, str. 51.

politickému pesimismu.¹¹

Můžeme se domnívat, že Puškin vnímal v Petrovi I. také revoluci. Ve Velké francouzské revoluci byl zástupcem revoluce Robespierre a zástupcem samoděržaví Napoleon. V poémě tyto linie nacházíme v jedné osobě, a to v Petrovi I. Z díla je patrný smutek Puškina. Odráží se například v pochmurném průběhu celé poémy a v jejím tragickém konci. To může být spojeno s politickým pesimismem a historickou nevyhnutelností, jak uvádí Oksenov.

V článku *Петербургские повести* z roku 1915 od V. Chodaseviče jsou srovnávána všechna díla Puškina, které se odehrávají v Petrohradě. Konkrétně se jedná o *Pikovou Dámu*, *Domek v Kolomě* a *Měděného jezdce*. Nedá se říct, že by tato díla spojovalo pouze místo jejich děje, jakýsi petrohradský vzduch, ale v podvědomí cítíme vnitřní spojitost mezi uvedenými díly. My se budeme zabývat pouze názory Chodaseviče na *Měděného jezdce*.

V celé poémě je vidět vliv Petra I.¹² Zasahuje do všech oblastí poémy jako živý hrdina – do založení města, poté nalézáme jeho stín v historických dílech. Působí i na život Evžena. Je zde vidět vliv cara na jeho život.

Dále Chodasevič vidí v poémě jakoby temné, námi neviditelné, ale stále nás obklopující síly. „Пушкин понимал, что все-таки царь Петр есть гений, душа того бедствия, которое стряслось над Евгением. Знал он и то, что, олицетворяя ужас в Петре, он в известном смысле делает трагедию „бедного Евгения“ трагедией всей России.“¹³

Proto bychom mohli Puškinovu poému interpretovat jako národní ruskou tragédii, neboť je v ní zobrazen konflikt petrovského samoděržaví s pradáváním úsilím lidí boje o svobodu. Tato tragédie získává zvláštní smysl, jestliže ji zkoumáme jako protest individua proti státnímu nátlaku. Specifický přelom spočívá v tom, že Puškinův Petr I. nevidí ve svém díle – Petrohradu, nic jiného než určitou historickou a politickou nutnost.

V knize I. Panfeloviče je uvedena interpretace L. Grossmana z roku 1939, který rozebírá poému v rámci životopisu A. S. Puškina. Přitom pohlíží na poému v kontextu práce A. S. Puškina. Hlavní myšlenka této koncepce je obsažena v tom, že básník jednoznačně připustil existenci výrazného kontrastu mezi reformátorskými úmysly cara

¹¹ ОКСЕНОВ, И. *О символике Медного всадника, Пушкинское общество, Серия, Последние годы творчества Пушкина 1833-1837* Ленинград. 1933, str. 45-46 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://lib.pushkinskijdom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=Cwjm2YZIQGI%3d&tabid=10396>

¹² ХОДАСЕВИЧ, В. *Петербургские повести*, 1915. [online] [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.hodasevich.su/critic/peterburgskie-povesti-pushkina.html>

¹³ Тамtéž.

a dominantními rysy jeho osobnosti, jako je svévolnost a barbarství. K pochopení těchto aspektů A. S. Puškina přivedl jeho historický výzkum a také básně A. Mickieviče o Petrohradě a jeho zakladateli Petru I. „Поэтому, получилось так, что Пушкин в поэме строит свой образ исторического Петра не на выцвлении противоречий, но скорее на демонстрации мощной творческой энергии, которая была свойственна характеру этого царя. Петр в поэме становится носителем государственной мудрости, творящим для будущего.“¹⁴

Podle Grossmana je Petr I. hrdinou historie i hrdinou budoucnosti. Petr I. byl spasitelem Ruska, i když ho někdy zachraňoval pomocí železné síly. V tom spočívá smysl jeho aktivit a zejména jeho reform. Na této podstatě Puškin přibližuje jména Petra I., S. Razina a Pugačeva. S bídným domkem, který povodeň vynesla na ostrov, kontrastuje vítězoslavný Petrohrad. *Měděný jezdec* je první poémou, ve které Puškin vyjádřil úctu k reformátorovi Petru I, který byl ztělesněním pokrokového průběhu historického procesu.¹⁵

Můžeme říci, že Puškin se s Petrem I. ztotožňoval. Pozitivně vnímal jeho reformátorské změny a pokus vylepšit jeho tehdejší situaci.

V knize I. Panfeloviče je uvedena interpretace N. K. Gudziho z roku 1953. V ní poému spojuje s historicko-filozofickými názory. Autor analyzuje téma patriocké hrdosti v moci ruské státnosti a tvůrčí síly ruského národa a také tyranie Petra I. na jedné straně a reform na straně druhé. Též téma vztahů mezi zájmy státu a právy malého člověka.

Celá kompozice poémy je založena na protipólech - Petra I. jako vládce a Evžena jako obyčejného člověk, kterého politika nezajímá. Práce je stavěna na kontrastech. Petrohrad je vyobrazen ze své pozitivní stránky. Je poukázáno na bohatství a velkolepost města. Největší důraz je zde kladen na jeho postavení, které však výrazně ohrozí povodeň. Hlavním motivem poémy je motiv síly a slabosti, bohatství a bídy. Živou postavou je v *Měděném jezdc* pouze Evžen. Jeho povstání proti historické síle, která je zobrazena osobou Petra I., odráží celou myšlenku poémy.¹⁶

Je patrné, že Puškin kladl značný význam na historické působení Petra I. Byl hrdý na jeho činy a skutky. Ale zároveň bral v úvahu i tragédii chudého Evžena. Myslíme si,

¹⁴ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*, Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 139.

¹⁵ Tmtéž str.139-14.

¹⁶ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*, Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 163-165.

že poéma zachází daleko za otázku samoděržaví. Puškin ho nevychvaluje, ale snaží se hledat jeho stinné i světlé stránky.

V knize I. Panfeloviče je uvedena interpretace H. Troyata, člena francouzské akademie, z roku 1953. Mluví o *Měděném jezdcí* v rámci životopisu Puškina. Ve své interpretaci *Měděného jezdce* se tématu Petra I. dotýká jen okrajově, především v souvislosti s Evženem. Hodnotí ho záporně a tvrdí, že Petr I. představuje Nikolaje I., Evžen pak Puškina. Říká, že Petr Veliký přehlíží všechny lidi podobné Evženovi a Paraše a nevěnuje pozornost jejich lásce, kterou považuje za bezvýznamnou.¹⁷

Názor Troyata se zcela odlišuje od ostatních. Petra I. vidí spíše z té horší stránky. Neoceňuje jeho velkolepé činy, ale spíše ho kritizuje za to, že myslí jen na sebe a nebere v úvahu obyčejné lidi.

V Panfelovičově knize jsou předloženy dvě interpretace D. Blagoje. První z roku 1926, druhá z roku 1955. Druhá interpretace se zcela odlišuje od té první. Ve své druhé koncepci nás ujišťuje, že Puškin v *Měděném jezdcí* rozpracovává téma reformátorského působení Petra Velikého a řeší otázky mezi individuem a společností, mezi osobními cíli a přáním a velikými cíly státu. D. Blagoj přiznává, že zcela souhlasí s názorem V. G. Bělinského, že v poémě je vyjádřen osud konkrétního člověka, zdůrazněna podstata upřednostňování společenského před individuálním. Ačkoliv básník, na rozdíl od publicisty, jak bývá pravidlem, neformuluje své pozice a závěry přímo, ale snaží se čtenáře k nim dovést přes estetickou strukturu díla, přes vnitřní logiku obrazů a přes celek všech použitých uměleckých prostředků.¹⁸ Proto tedy z *Měděného jezdce* můžeme vyvodit ponaučení A. S. Puškina: „Жить и действовать во имя „общего“ а не во имя „частного“, идти путями Пета а не путем Евгения – к этому призывает поэт всех тех, кто хочет, чтобы их жизнь не прошла, „как сон пустой“, имела длительное историческое значение.“¹⁹

Tato myšlenka nám opět potvrzuje, že Puškin ztratil optimizmus. Ztratil důvěru v existenci malého, prostého, lidského štěstí.

Podle interpretace V. Lavrecké z roku 1962, kterou uvádí ve své knize *Пушкин* se v poémě ukrývá rozčarování a zklamání A. S. Puškina z vlády Nikolaje I. Jeho sliby spojené s rozvojem státu, zůstaly pouze na papíře a Puškin se cítil oklamán. Tento pocit rozhořčení u Puškina nezmizel, proto se znovu obrátil k Petru I. v poémě *Měděný jezdec*.

¹⁷ Tamtéž, str. 310-312.

¹⁸ Tamtéž, str. 165.

¹⁹ Tamtéž, str. 165.

V první řadě je téma Petra I. v poémě zobrazeno tím způsobem, že na oblíbeného Puškinova hrdinu Petra I. padá stín. Konflikt mezi ním a Evženem se vyřeší ve prospěch Petra I.

Puškin zde zmiňuje oběti, které byly nutné pro velkolepé dílo Petra I. „Однако в поэме наметился тот вывод, к которому позднее Пушкин придет в своих набросках к „Истории Петра“, жестокость в средствах объясняется не личным произволом Петра, не тираническими свойствами его характера, а самой природой самодержавного государства, которое, как бы прогрессивно оно ни было, всегда далеко от народа, пренебрегает интересами простых людей.“²⁰

Puškin si uvědomuje, že tvrdý styl vlády Petra I. zachránil Rusko před kritickým osudem, který bychom mohli srovnat s osudem Polska.²¹

Úvod poémy vysvětluje, proč bylo město Petrohrad postaveno. Na jeho vznik je nahlíženo spíše jako na historickou nutnost, než jako na přání Petra I. Jeho výstavba byla nutná pro zajištění politické nezávislosti Ruska, dosažení hospodářského růstu a urovnání vztahů se západní Evropou.

Dále již Petr I. v poémě nevystupuje. Je zde zobrazen pouze v podobě sochy Měděného jezdce. Druhá část úvodu oslavuje jeho dílo Petrohrad. Město je obdivováno pro jeho krásu, pro poskytnutí opory Rusku.

Petr I., Petrohrad a Měděný jezdec představují dějovou linii, na které je postavena celá kompozice poémy.

Dále poukazuje na to, že povstání Evžena se jeví bezvýznamné a bez šancí ve srovnání s městem – symbolem Petra I. Evžen nenávidí Petra I. ze dvou důvodů. Za prvé proto, že postavil Petrohrad, za druhé pro jeho moudrost, na kterou Puškin poukazuje

v úplném začátku poémy.²²

Interpretaci V. Lavrecké, můžeme shrnout s tím, že historická pravda je na straně Petra I. I když byl Petr I. oblíbeným hrdinou Puškina, v poémě můžeme vidět jeho soucit s chudým úředníkem. Je to cítit v některých verších. Vidíme výčitku Puškina k Petru I., že by neměl přehlížet a ignorovat malé lidi. I když se jeví navenek jako bezvýznamní,

²⁰ ЛАВРЕЦКАЯ, В. *Произведения А. С. Пушкина на темы русской истории*, 1962. [online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z: http://www.school-tlk68.narod.ru/urok-proekt-bg/index.files/pushkin_istorik.html

²¹ V letech 1830-1831 probíhalo v Polsku povstání proti Rusku. Poláci chtěli obnovit polskou nezávislost. Povstání však bylo poraženo v září 1831 a Varšava kapitulovala. [online] [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/listopadove-povstani-1830-1831>

²² ЛАВРЕЦКАЯ, В. *Произведения А. С. Пушкина на темы русской истории*, 1962 [online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z WWW: http://www.school-tlk68.narod.ru/urok-proekt-bg/index.files/pushkin_istorik.html

měli bychom jim věnovat soucit a pozornost. Svědčí o tom pesimistický konec díla. Vysvětluje nám, že si Puškin ve své době nedovedl představit společnost, ve které by osobní potřeby byly stavěny na stejnou úroveň jako ty státní.

V Panfelovičově knize je uvedena koncepce M. Eremina z roku 1974. Uvádí v ní, že badatelé, kteří se zabývali rozbořem poémy, správně uvedli, že Puškin rozvinul téma Petra I. a Petrohradu, a vědomě se obracel k tradicím 18. století. Ačkoliv je tento pohled sám o sobě správný, podle Eremina je tento názor potřeba v některých věcech upřesnit.

Uvádí, že v první řadě musí být obrazy a reálie poémy postaveny do vztahu s historickými, politickými a literárními informacemi, které byly známy již současníkům Puškina. Puškin se musel soustředit hlavně na jejich pochopení. Za druhé musíme brát v úvahu nejen vše, co je nám dnes známo o Puškinovi a jeho epoše, ale i to, co lidé v jeho době vědět nemohli.

Eremin líčí Petrohrad jako ideální model popetrovského Ruska. V prologu vidíme dvě role Petra I. a Petrohradu, vojenskou a občanskou a město jako „петротворение“ samotného Petra.

V době, kdy Puškin pracoval nad historií Petra I. v 30. letech, nakonec pochopil hlubokou rozpolupnost činnosti Petra I. Nikdy nepochyboval o usilování a cílech cara.

V druhé části poémy A. S. Puškin poukazuje na postoj Petra I. k evropské civilizaci. V třetí části pak vítězství Petra I., nebo spíše jeho sochy Měděného jezdce nad Evženem. U této části Eremin tvrdí, že ji Puškin neuzavřel.

Eremin zde vidí negativní pohled na Petra I. Uvádí, že vinu za následky povodně nese car, protože postavil Petrohrad na nevhodném místě. Chtěl postavit město, které by bylo oknem do Evropy. Díval se do dálky, viděl záři města, nedíval se na zem. V poémě můžeme také vidět téma samoděržaví. Petra I. můžeme chápat jako ztělesnění Nikolaje I.²³ Je to nepřímá kritika jeho vlády. V původní verzi bylo kritiky více. Puškin se obával, že to naruší obecný pořádek a proto i na žádost cara některé části vyškrtl. Osoba Petra I. podle Puškina odráží vše, co se dělo v Rusku.²⁴

Můžeme říci, že Petr v poémě vystupuje jako kladná osoba - jako zakladatel města a reformátor, ale i záporná - viník Evženova neštěstí. Nepřemýšlel a postavil Petrohrad v nevhodném prostředí.

²³ Nikolaj I. (1825-1855) car, který vládl za života Puškina.

АКСЕНОВ, А. И. *Государственность России: Идеи, люди, символы*. Moskva: ПОЦЦПЭН, 1998. str. 219.

²⁴ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*, Verlag: Otto Sagner, 2007. str. 224-234.

Jak můžeme pozorovat na uvedených interpretacích, všechny se shodují v tom, že byl Petr I. oblíbeným hrdinou A. S. Puškina. Obdivovaly jeho skutky i jeho dílo Petrohrad. Dále se shodují v tom, že v poémě je vyjádřen boj malého člověka proti velkému gigantovi Petru I. A že v poémě je upřednostňováno všeobecné, nebo-li státní, štěstí nad tím osobním, nebo-li nad výhrou jedince.

Můžeme také říci, že Petr I. byl Puškinovou představou ideální vlády, myslel si, že taková vláda bude všechna v Rusku. I vláda, Nikolaje I. To se však neuskutečnilo.

V poémě nevidíme jen kladné vlastnosti Petra, ale i jeho záporné. Například, že byl tyran a že se ho nedotýkalo to, co se stane s běžnými obyvateli města. Pouze chtěl dosáhnout svých vekolepých plánů.

Podle našeho názoru, i podle názoru většiny interpretací je hlavní myšlenkou, která se v poémě vyskytuje a dotýká se problémového okruhu Petra I. a Petrohradu, je boj mezi individuálním a státním aspektem, kdy vyhrává ten státní. Puškin ve své době nevěřil, že by mohlo existovat něco jiného nad rámec toho všeobecného. Nedokázal si představit osobní štěstí.

Tento okruh můžeme uzavřít s myšlenkou, že v poémě vítězí Petr I. - panovník státu, nad Evženem - chudým obyvatelem města. Petrohrad tuto státní moc velkolepě dotváří.

3. EVŽEN A EXISTENCIÁLNÍ ZŘETEL POÉMY MĚDĚNÉHO JEZDCE

Evžen je malý úředník, který žije v Petrohradu. Je typickým představitelem nižší vrstvy obyvatelstva Petrohradu. Má své vlastní představy o svém štěstí. V Evženovi je zobrazeno druhé já samotného A. S. Puškina. Problémový okruh Evžena patří k tzv. sociální koncepci. Evžena můžeme označit za chudého, bídného úředníka.²⁵ Tato skutečnost spojuje hrdiny děl A. S. Puškina s jinými postavami, které vychází z dalších materiálních městských vrstev, které byly charakteristické pro pozdní německý romantismus, například pro německého autora E. T. A. Hoffmana²⁶. Jeho tvorba se stala známou i v Rusku a ze začátku měla vliv na literaturu 30. let 19. století.

Vše, co Evžen zažívá, je vyjádřeno záporně. Když se zblázní, je lidem pro smích a na obtíž, děti se k němu chovají špatně. Když se toulá jako žebrák po ulicích, hází po něm kameny, pošklebují se mu. V poémě nenajdeme žádnou jinou postavu, která by se podobala Evženovi, která by se nacházela na pokraji smrti a poté zemřela.

Evžen nemá příjmení. Můžeme pouze polemizovat, z jakého důvodu nechal Puškin hlavního hrdinu bez příjmení. Evžena je možné na jedné straně označit za stávkující osobu, která ze svého soukromého neštěstí obviňuje Petra I., respektive sochu Měděného jezdce, která ho představuje. Na straně druhé ho můžeme označit za hrdinu, který se v důsledku katastrofy zbláznil.²⁷ A. S. Puškin nazývá svého hrdinu „chudým bláznem“²⁸.

Puškin zobrazil Evžena jako osobu ve všech smyslech bezvýznamnou, jednoduchou. Příkladem jsou jeho představy o šťastném rodinném životě s Parašou. Z těchto myšlenek můžeme zjistit, koho Evžen miluje a o kom sní, kdo bude jeho budoucí ženou. Evžen žil sám. Byl sirotek ze zchudlého šlechtického rodu měšťanské úrovně. Pracoval jako úředník. Tento typ hrdiny se objevil v 30. letech (přesně v letech 1832-1833) v tvorbě A. S. Puškina. Jde o typ hrdiny ze všedního, běžně

²⁵ Z ruského originálu бедный чиновник ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007. str. 48.

²⁶ Ernest Theodor Wilhelm Hoffmann, německý spisovatel, známější pod pseudonymem E. T. A. Hoffmann. Žil v letech 1776-1822. Představitel pozdního německého romantismu. V centru jeho tvorby stojí zločin a šílenství, rozdvojení osobnosti, ztráta reality a identity. Hlavní hrdinové jeho děl se nedokáží začlenit do společnosti a mnohdy to řeší například vraždami.[online] [cit. 2013-02-05]. Dostupné z : [http://en.wikipedia.org/wiki/E. T. A. Hoffmann](http://en.wikipedia.org/wiki/E._T._A._Hoffmann)

²⁷ PANFILOVIČ, I. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 476-485.

²⁸ Z ruského originálu бедный безумец ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 481.

nás obklopujícího prostředí.²⁹

Zde se nám otvírají zcela jiné interpretace, které odporují předešlé části, kde autoři považovali za hlavního hrdinu Petra I. Tito autoři obdivovali jeho dílo a skutky. Akceptovali přednost státního štěstí před individuálním. V interpretacích, věnovaných Evženovi, je to naopak. Autoři vidí hlavního hrdinu v Evženovi, v konfliktu jsou na jeho straně.

Jako první přišel se sociální koncepcí V. J. Brjusov. Svoji interpretaci publikoval pod názvem *Медный всадник, Идея повести* v roce 1909. V knize tvrdí, že odhalil skutečný smysl tvorby Puškina. Básník vložil do poémy zcela jiný smysl, než v něm normálně vidí ostatní. Vlastní analýzu Brjusov začíná tvrzením, že Puškin zobrazil dva hrdiny. Prvního hrdinu Petra I. jako obrovského, velikého, úspěšného člověka a druhého Evžena naopak jako drobného a bezvýznamného člověka.

Petr I. měl vyjadřovat sílu samoděržaví a absolutismu. Naopak Evžen měl být vyjádřením naprosté slabosti bezvýznamného člověka. Petrovi I. jsme se věnovali v předchozí části. Zmiňujeme se zde o něm jen proto, aby byl zřejmý kontrast mezi jeho velikostí a chudobou Evžena.

Podle V. J. Brjusova Evžen vidí viníka svého neštěstí, hlavně ve smrti smrt Paraši v Měděném jezdcí. Souvislost A. S. Puškina a stávky Evžena můžeme vidět v tom, že dne 14.12 1825 se A. S. Puškin zklamal ve svých revolučních ideálech a upustil od nich. Otázka svobody se pro něj v té době stala ne politickým, ale spíše filozofickým problémem. Puškin očekával změny, které by nebyly spáchány nucenou cestou, povstáním, nebo politickým převratem, ale nenásilné, postupné změny v duchovní výchově lidstva.

V. J. Brjusov zdůrazňuje humanismus A. S. Puškina, jehož manifestem byl *Měděný jezdec*. Brjusov popisuje Evžena jako dynamicky se vyvíjející osobnost. Evžen, zpočátku malý, ubohý úředník, se však náhle začne cítit jako rovný památníku Měděného jezdce, našel sílu a smělost pohrozit mu. V díle je ukázána zázračná proměna Evžena, vyjádřena jeho povstáním. Tím, že se Evžen zbláznil, se z něho stala silná osobnost, která vystupuje jako soupeř cara.³⁰

Lze říci, že Puškin chtěl v poémě zdůraznit humanismus, vyjádřit úctu

²⁹ ИЗМАЙЛОВ, Н. В. Медный всадник А. С. Пушкина, история замысла и создания, публикации и изучения. str. 169 [cit. 2013-02-05] [online].

Dostupné z WWW: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-147-.htm>

³⁰ БРЮСОВ, В. И. Медный всадник, Идея повести, 1909. [online] [cit. 2013-03-14].

Dostupné z: <http://pushkin.niv.ru/pushkin/articles/bryusov/mednyj-vsadnik.htm>

k lidskému bytí, i když se jedná o malého člověka lidské společnosti.

Koncepce B. Engelgardta z roku 1916 je podle I. Panfeloviče a jiných významných teoretiků, kteří se zabývali prozkoumání poémy, zařazena ke státní koncepci. V této práci jsme ji ale vzhledem k pozoruhodné charakteristice postavy Evžen zařadili k sociální koncepci.

Engelgardt analyzuje poému na základě svého výzkumu, ve kterém prozkoumal celou tvorbu A. S. Puškina. Svoji koncepci rozděluje na dvě části. V první se věnuje Evženovi a v druhé soše Měděného jezdce. Engelgardt souhlasí s názorem Brjusova, že Puškin postupně dělá svého hrdinu chudším a chudším, což vede k jeho zjednodušení.

Tím, jak se Evžen stává chudším, ztrácí svou jedinečnost, získává více univerzálnosti. Ztrácí osobní význam, stává se více cenným v sociálním smyslu, je představitelem masy městských občanů, kterých je spousta. Mění se v zástupce městské většiny. To je podmíněno samotnou myšlenkou poémy, a to změnou typu Evžena v procesu jeho zformování. Analýza myšlenek Evžena nám pomáhá pochopit, čeho je vlastně tento hrdina zastáncem.

Engelgardt o Evženovi říká: „Он ностиель мещанского городского счастья. Маленького личного довольства в тесных пределах семейного круга, идеолог серенкого буржуазного покоя и узкой независимости.“³¹ Město Petrohrad Engelgardt označuje jako centrum administrativní moci, kterou zastupuje kancelářský úředník a ukazuje se jako tvůrce městské ideologie. Evžen potom přišel o rozum. Jeho ztrátu rozumu Engelgardt vysvětluje tak, že Evžen je člověk zcela osvobozen od veškerých předsudků. Stojí na hranici pomatenosti, protože jeho mysl nezná omezení a rozpaky.

Evžena nelze považovat za zástupce národní, zemské kultury, od které se odtrhl. Nenavazuje na své mrtvé předky. Zastupuje městskou kulturu, která v Rusku zkrátka není. Je zástupcem kosmopolitní, mrtvé v kulturním smyslu byrokracie. Jeho život je smíření se s osudem, nevědomé podřízení se vyšší síle. Odpovídá tomu ten fakt, že jeho ideály se nedostaly za hranici snů o lehkém životě. V duši nesmělého Evžena se rodí žalostná závist ve vztahu k více úspěšným lidem, která ho nutí hledat záchranu v bojácných snech o šťastném životě, odpovídající jeho prostředkům. Popsáním snů Evžena chtěl Puškin podle Engelgardta zobrazit neústupnost vztahů mezi ním a okolním světem, jeho váhání mezi pasivní pokorou a vzbouření se proti osudu mu brání ve větším

³¹ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 75.

štěstí.

Engelgardt uzavírá první část své koncepce, věnovanou Evženovi tím, že každý člověk, který zapomene na objektivní cíle celkové existence a dá si za cíl své malinké vlastní štěstí, se najednou ocitne v oceánu života, v kterém plavou úlomky všech jeho snů a nadějí. „Представление о жизни как о чем-то диком, жестоком в своей бессмысленности, и отчаяние по этому поводу звучат в вопросе Евгения, лежащем в основе пессимистического мировоззрения вообще: вопросе о том, не является ли вся наша жизнь всего лишь пустым сном.“³²

Otázku, zda život není jen prázdným snem, si Puškin pokládal opakovaně několikrát a vložil ji i do úst Evžena. Evžen čeká na odpověď, ale odkud by odpověď mohla přijít? Odpověď se nachází v obraze památníku Měděného jezdce. Evžen to nechápe a zblázní se. Tímto končí první část poémy a první část interpretace Engelgardta.³³

Tato otázka nás nutí k zamyšlení nad životem Evžena. Byl jeho život opravdu prázdným snem? Evženův velký sen, štěstí s Parašou, mohla společnost vnímat jako bezvýznamný sen. Každý z nás, kdo chce, aby jeho život nebyl prázdný, se snaží jít za svým snem. Proto Evžena zcela chápeme.

V roce 1937 byl otisknut článek A. Makedonova pod názvem *Humanismus Puškina*. Tento článek obsahuje interpretaci *Měděného jezdce*. Kromě zákonů osudu je v poémě ještě jeden zákon a to zákon lidskosti, který je také potřebný pro život stejně jako osud. Tento zákon ukazuje na sympatičnost Puškina v otázce lidskosti.

Svoji interpretaci A. Makedonov vypracoval na základě Puškinova památníku. Básník viděl v humanismu podstatu vlastní tvorby. Básník bude žít v paměti národa hlavně proto, že národ objevil v tomto humanismu pokrokový, světový pohled, vypracovaný A. S. Puškinem. Před Puškinem stály otázky, jestli průběh historie a sociální zákonitosti existují s povrchní a slepou krutostí, jakou pozici má zaujmout člověk ve vztahu k těm, kdo představují tuto historickou nutnost a hlavně kdo jsou tito lidé? Puškin snil o opravdovém humanistickém vlastníkovi.

Evžen bojuje proti osudu. Podle Makedonova Evžen není hrdina, ale není ani tyran. Není majetný a nemá moc chytrý. Nedělá nic zvláštního, žádné zázraky, je to prostě jen člověk. „Это мелкий обыватель, смиренный герой, но именно

³² ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 200, str. 79.

³³ Tamtéž, str. 74-82.

ПОЭТОМУ ОН – ЧЕЛОВЕК, ПОДЛИННЫЙ ЧЕЛОВЕК, НЕ ИЗ МЕДИ, А ИЗ ПЛОТИ И КРОВИ.³⁴

V tomto obrazu vystupuje demokratická, Puškinova humanistická kritika osudu. Objektivní význam má ne to, že Evžen pochází ze zchudlého šlechtického rodu, ale že je malinký člověk, zástupce nižší vrstvy společnosti. Evžen podle Puškina nezobrazuje ideál lidskosti. Básník zdůrazňuje ohraničenost jeho přání a snů, jeho smíření. Evžen může získat svobodu a lidskost, jen když půjde po úzké cestě vlastního ohraničení.³⁵

Jelikož Puškin toužil po skutečném humanistickém vlastníkovi, můžeme říci, že si ho vytvořil, a to v podobě Evžena. Můžeme se však jen dohadovat, proč byl stvořen jako chudý a bezmocný člověk.

V tomto roce vyšel také článek A. Platonova „Пушкин, наш товарищ.“ A. Platonov se s hlubokými sympatiemi přiklání k bídnému Evženovi, kterého přijímá jako osobnost, jako veliký etický obraz ne menší než sám Petr I.³⁶

Podle knihy *Медный всадник и Поэтическая традиция XIII.века* L. V. Pumjanského z roku 1939 se Evženem začíná psát tradice lidského humanismu v ruské literatuře. Jeho povstání byla vystoupením na ochranu práv člověka před tváří monarchie, kterou zde zastupuje reformátor a absolutní car Petr I. Tuto absolutistickou monarchii ve 30. letech Puškinova života představoval Nikolaj I. Podle názoru V. L. Pumjanského se Evžen stal na dlouhé roky jedním z hlavních hrdinů humanismu Puškinské pověsti. Stal se jednou z výjimečností, která přeměnila ruskou literaturu na literaturu světového významu.³⁷

Na základě této myšlenky bychom mohli předpokládat, že se Puškin cítil podobně jako Evžen. Chápal ho, protože se také snažil o povstání proti státní moci. Možná obraz bezmocného Evžena vytvořil částečně podle sebe, protože se v hloubi duše také cítil bezmocný a osamělý.

G. A. Gukovskij je také I. Panfelovičem zařazen ke státní koncepci, stejně jako interpretace B. Engeldarta. My jsme ho zařadili do této části ze stejného důvodu jako B. Engeldarta. Jeho interpretace pochází z knihy *Пушкин и проблемы реалистического стиля* z roku 1957.

Puškin jako základ obrazu života hrdiny staví politickou problematiku těsně

³⁴ Тамтѣж, стр. 124.

³⁵ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, стр. 121-127.

³⁶ PLATONOV, A. *Пушкин, наш товарищ*. стр. 17-18 [online] [cit. 2013-02-23].

Dostupné z: http://imwerden.de/pdf/platonov_razmyshleniya_chitatel'ya.pdf

³⁷ ПУМЯНСКИЙ, В. Л. *Медный всадник и Поэтическая традиция XIII.века*, 1939. стр. 91-93. [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v39/v39-091-.htm>

spojenou se státním životem, a také sociální problematiku, která vychází z jeho hrdiny. Evžen je zde popsán zřetelně, ale jen ve smyslu všeobecném, celkovém, jako chudý úředník. Chybí zde popis jeho osobních rysů, jeho vnitřní charakteristika. Nevíme, jestli je jako člověk dobrý nebo špatný, vznětlivý nebo klidný, impulzivní nebo rozvážný, chytrý nebo nerozumný. Známe jen jeho všeobecnou charakteristiku. Víme, že je chudý, že zaujímá méně významnou pracovní pozici, ale ve všem ostatním se nám jako člověk jeví zcela neznámý. Jeho společenská bezvýznamnost mu neumožňuje vyjadřovat se a dále se rozvíjet.

Evžen je srovnáván s hlavním hrdinou povídky *Pláště* od N. V. Gogola. Zvláštnost Puškinovi poémy vidí Gukovskij v tom, že zde vystupuje pouze jeden lidský hrdina - Evžen. Paraša se objevuje pouze v jeho snech. Kromě úvodu poémy, zde nepřímým způsobem vystupuje i Petr I. Konflikt existuje pouze mezi Evženem a sochou Měděného jezdce. Evžen se jeví samotářem v poémě i v životě, jeho samotářství je obrazem velkého množství samotářů a to naplňuje ne jeho, ale jeho obraz tragickou silou.

Dále pokračuje v myšlence, že to, co se děje individuu ze státní příčiny, je smutné a těžké. Zákonnost podřízení osobního státnímu a pochopení této zákonitosti tak, že samotný člověk v důsledku nespravedlivosti strádá od této státní nadřazenosti. To můžeme zrušit jen tehdy, pochopíme-li, že svoboda je uvědomění si nutnosti. Evžen se jako hrdina vztahuje k množství těch, kteří staví stát (je úředník), v ten samý čas je ale jeho osobní existence určena soukromými cíli, které jsou romantické a nejsou spojeny s cíli společnosti, a proto jsou bezvýznamné.³⁸

Můžeme tvrdit, že jako jedinec je Evžen bezmocný a osamělý. V následcích tohoto trpí a nakonec umírá. Jeví se jako poražený, protože pro něho jsou důležité pouze lidské - intimní životní cíle. Evžen umírá, ne jen ve jménu myšlenky Měděného jezdce, ale i za spokojenost města, města úředníků. Neumírá jen ve jménu pokroku, ale ve jménu velikého historického výtvaru, ve jménu banálního vítězství, vzniku života, a i za menší lidi, než je on sám.

Protože Puškin zobrazil stávkou Evžena, podle G. A. Gukovského se stal symbolem bojového humanismu, ušlechtilého boje za svobodu, které se objevovali

³⁸ ГУКОВСКИЙ, Г. А. *Пушкин и проблемы реалистического стил*, Москва: Государственное издательствохудожественной литературы,1957. str. 395-403 [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/critics/gkv/gkv.htm>

v ruské literatuře během 19. století.³⁹

L. I. Timofejev ve své interpretaci z roku 1941 tvrdí, že problém povstání v poémě zaujímá centrální místo. Nabízí se nám otázka jakého povstání? Petr I. zaujímá v poémě zosobnění principů šlechtického státu. Vystoupení Evžena proti Petru I. se jeví jako narušení této tradice. V tomto smyslu pomatení Evžena - symbol mocného společenského zlomu.

Jaké vrstvy stojí za Evženem? Jaké sociální podmínky formují jeho charakterem? Týká se to nízkých vrstev společnosti, které stojí proti vedoucím třídám, nositelům státnosti, kterou zastupuje Petr I. Nemáme důvod vidět v Evženovi nic jiného než to, co v něm zobrazil Puškin. Jeho život, zájmy a společenské prostředí kolem něj z něho udělali člověka demokratického významu, zástupcem mas, u kterého se nedochoval vztah s minulostí: „Он восстает против Петра не во имя потерянного прошлого, но во имя потерянного настоящего.“⁴⁰

Nad tímto úryvkem nás napadá, že Evžena netrápila, a ani nemusela trápit minulost. Nezajímala ho minulost jeho předků nebo státu. Zajímala ho jen jeho přítomnost. Myslel jen na jediné, a to na své štěstí a lásku s Parašou. Dle jeho názoru mu toto štěstí, tuto jeho vysněnou přítomnost, Měděný jezdec zničil.

Můžeme tvrdit, že *Měděný jezdec* je dílo založené na protikladech mezi nižšími vrstvami společnosti a šlechtické státnosti. V konfliktu Petra I. a Evžena bychom měli vidět zobrazení střetu společenských sil daného historického období. Evžen je zničen společenskou vrstvou, s kterou nemá nic společného.

Timofejev také poukazuje na to, že postupem času, jak Puškin postupoval ve své práci nad popsáním osobních podstat a okolností Evženova života, všechny tyto aspekty více zdůrazňovala jeho bída.

Timofejev svoji interpretaci končí tím, že podle něj hlavní smysl poémy je v tom, že je zde Puškinem zobrazen problém střetnutí šlechtické státnosti v době její nejhlubší krize a proti ní stojící, utiskované mase s pozicí demokracie. Řešení tohoto problému Puškin dát nemohl, protože tehdy ještě takové řešení neexistovalo. Ale i to, že poukázal na tento problém, se stalo v jeho tvorbě významným krokem směrem k opravdové národnosti, k zobrazení situace a usilování lidových mas.⁴¹

Poměrně nové vypracování analýzy poémy *Měděného jezdce* pochází z roku

³⁹ Тамтэж, стр. 395-403.

⁴⁰ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 145.

⁴¹ Тамтэж, стр. 143-148.

2002 a je od A. V. Leděněva a V. E. Krasovského pro Slovo 2002 (справочник абитуриента).

O Evženovi je zde napsáno, že Evžen je všední obyvatel Petrohradu. Dle autorů se v poémě spojila historie se současností, soukromý život hrdiny s životem historickým, reálnost s mýtem. Evžen je považován za hlavní postavu poémy. Tvrdí, že si musíme uvědomit, že reálným podkladem pro osud Evžena je město Petrohrad. Jeho osud se odehrává v ulicích. Jakmile Evžen ztratí zármutkem rozum, už se domů nevrátí a stává se obyvatelem Petrohradských ulic. Evžen měl své osobní sny o lásce a rodině s Parašou, ale ty se náhle zbornili spolu s domem a smrtí Paraši. Povodeň a osud Evžena je jen pouze částí petrohradské historie, které jsou podřazeny životu města. Na začátku povodně se Evžen dívá na vlny a bojí se o Parašu. Říkají o Evženovi, že je protiklad Měděného jezdce. Na rozdíl od něho má city, duši a srdci. Tím, že Evžen ztrácí rozum, ztrácí i sociální určenost.⁴²

„Влачил, ни зверь, ни человек. Ни то ни се. Ни житель света, ни призрак мертвый. Он бродит по Петербург.“⁴³

Zde vidíme, že když už byl Evžen pomatený, na ničem mu už nezáleželo. Ztratil svůj sen, jediný smysl svého života, už mu nezáleželo na minulosti, přítomnosti ani budoucnosti. Zcela se poddal svému osudu.

Podle knihy *Творчество А. С. Пушкина в 1830-м году*, G. P. Makogoněnka z roku 1958 je v poémě zobrazen konflikt mezi osobními cíli jednotlivého člověka a kolektivními cíli masy. Tvrdí, že osobní cíle Evžena a jeho individuální štěstí, musely být obětovány ve jménu dalšího rozvoje státnosti. Makogoněnko si pokládá otázku, jestli právě v tomto se ukrývá humanismus A. S. Puškina. Zdůrazňuje, že spor o *Měděném jezdci* byl vždy sporem o pochopení humanismu Puškina.⁴⁴

Můžeme říci, že Puškin vyzdvihuje protest v srdci prostého člověka, který se stává obětí státu. Puškin bravurně zobrazil člověka při povstání, ukázal jeho změnu chování. Bohužel ne vždy povstání dopadne dobře, jako konkrétně u Evžena.

J. Borev vypracoval zcela jinou interpretaci. Jeho metoda se odlišuje od ostatních a je datována na rok 1981. Svoji interpretaci chtěl vytvořit jako vzorovou demonstraci. Vypracoval jí metodologickou koncepcí celkové analýzy *Měděného jezdce*.

⁴² ЛЕДЕНЕВ, А. В., КРАСОВСКИЙ, В. Е. *Медный всадник*, Slovo 2002. str. 1-9.

[online] [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: http://www.a4format.ru/pdf_files_bio2/47caa46b.pdf

⁴³ Tamtéž, str. 7.

⁴⁴ МАКОГОНЕНКО, Г. П. *Творчество А.С.Пушкина в 1830-е годы*. str. 317-31.

[online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/critics/mak/mak-001-.htm>

Podle něho analýza poémy musí zobrazit základní problémové jádro. Vztahy osobnosti a absolutismu, perspektivy a možnosti individuálnístavky, jejich morální a sociální oprávněnost, nutnost a efektivnost nebo její nesmyslnost. Podle Boreva humanistický směr více odpovídá ději a obsahu poémy než druhý státní směr.

Hrdina poémy je malinký člověk, neovládaný žádnými podstatami a hodnotami. A tato všední postava se stala hrdinou. Občanské téma v poémě představuje jakoby oslavu, svátek petrohradského života. Toto téma pokračuje v poémě jako politický konflikt mezi Evženem a Petrem I.

Na všechny problémy v poémě podle J. Boreva A. S. Puškin pohlíží ne z osobního hlediska, ale z historického hlediska a řadí je k ruské historii, která se viditelně vyskytuje v poémě. Uvádí body, podle kterých Evžen zastupuje děkabristické povstání:

- 1) stávka Evžena probíhá na podzim 1825 (Děkabristické povstání probíhalo 25. 12. 1825)⁴⁵
- 2) stávka Evžena probíhá na Senátském náměstí
- 3) car pronásleduje Evžena hlavně v tom regionu, kde žije šlechta
- 4) místo pochování Evžena přiblíženo s místem pohřbení potrestaných Děkabristů (ostrov Golodaj)⁴⁶
- 5) přiblíženy také čas smrti a pohřbení potrestaných Děkabristů
- 6) celkové popsání pasivní stávky Evžena a jeho hrozby odpovídá okolnostem povstání Děkabristů
- 7) to samé můžeme říct ve vztahu rychlého a krutého potlačení stávky hrdiny
- 8) všeobecně rozšířený pocit strachu a pokornosti, které bylo charakteristické pro historickou situaci po porážce Děkabristů, (povstání Děkabristů a potrestání jejich účastníků mělo negativní vliv na stav ruské společnosti a státnosti Ruska)⁴⁷ odpovídá stavu bídného Evžena po tom, jak ho pronásledoval Měděný jezdec
- 9) vztah A.S. Puškina k stávce Evžena a k povstání Děkabristů – jedno a totéž⁴⁸

⁴⁵ V prosinci 1825 proběhl pokus ruských důstojníků o vzpouru ŠEDIVÝ, J. *Děkabristé, anatomie nezdařilého převratu*. Praha: Volvox Globator, 2000.

⁴⁶ Dříve se ostrov nazýval Golodaj, ale v roce 1926 byl přejmenován na ostrov Děkabristů. Na památku potrestaných Děkabristů. V roce 1826 zde byli pochováni vedoucí hnutí. Například K. F. Ryljev, P. I. Pestěl, P. G. Kachovskij aj. [online] [cit. 2013-02-24].

Dostupné z: <http://wikimapia.org/256562/ru/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B9>

⁴⁷ АКСЕНОВ, А. И. и КОЛЛЕКТИВ АВТОРОВ. *Государственность России: идеи, люди, символы*. РОССПЭН, Москва, 2008

⁴⁸ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее*

Tato analýza Boreva poukazuje na shodnost povstání Evžena proti Měděnému jezdcí a Děkabristů proti Nikolaji I. Myslíme si, že Puškin se touto událostí mohl inspirovat, ale jako přímou souvislost to nevidíme.

Intepretace v tomto problémovém okruhu se názorově liší od předchozího okruhu. Jak můžeme pozorovat, interpretace se shodují na tom, že Evžen je jediný hrdina v poémě a její hlavní postavou. Nevyskytuje se zde žádná jiná živá lidská postava.

Můžeme ovšem polemizovat nad tím, jestli takto vypadá opravdový hrdina. Mnozí z nás si hrdinu představují jako někoho krásného, silného, který nad všemi zvítězí a prokáže se určitým hrdinským činem. Ale možná proto, aby Puškin narušil tento ideál hrdiny, zobrazil Evžena jako chudého a bezmocného „hrdinu“. Chtěl ukázat, že hrdinství se může ukrývat v každém z nás. Nemusíme být přitom krásní a silní.

Už víme, že Evženovy sny se musely podřídit něčemu většímu, a to státnímu. Ale podle nás má každý právo na osobní štěstí. Petr I. založil své město. Uskutečnil svůj sen. Je na místě, abychom obhájili Evženovo štěstí. Nemůže za to, že se narodil jako chudý, bezvýznamný úředník.

Proto se s tím Evžen snažil něco udělat, viděl viníka v Měděném jezdcí - v symbolu Petra I. Můžeme říci, že mu možná záviděl, že si splnil svůj sen. Evženovi se to nepovedlo a ze zoufalství se zbláznil. Možná ale toto bláznovství a smrt bylo pro něj vysvobozením.

Přímé spojení mezi povstáním Evžena a Děkabristů nevidíme. Snad se Puškin nechal touto událostí inspirovat a v některých chvílích se cítil jako Evžen. Ale vyvrácíme domněnku, že by Evžen byl přímým ztělesněním Puškina.

5. SOCHA MĚDĚNÉHO JEZDCE A JEHO SYMBOLY

Socha Měděného jezdce je jezdeckou sochou Petra I. Památník Petru I. nechala postavit Kateřina II. Památník se nachází na pobřeží řeky Něvy a je pokládán za největší symbol města. O zhotovení sochy se radila se svým rádcem Denisem Diderotem.

Sochu zhotovil docela neznámý francouzský architekt E. M. Falconet. Sochu však nedokončil z důvodu změny jeho vztahů s Kateřinou II. Sochu dokončil architekt Felten. Slavnostní odhalení sochy Petra I. proběhlo dne 7. 8. 1782. Na kameni, na kterém stojí socha, je uvedeno věnování: „Petru Prvnímu od Kateřiny Druhé.“⁴⁹ Nápis je vytesán v latinském a ruském jazyce.

Podstavec - kámen, na kterém socha stojí, váží přibližně 1,6 tuny. Tento kámen známý jako hromová skála byl vytěžen poblíž vesnice Lachta na severním pobřeží Finského zálivu v roce 1768. „Úlomek skály má údajně pocházet z místa, odkud Petr Veliký shlížel na své budoucí město.“⁵⁰ To mělo vyjádřit hlavní záměr Kateřiny II., zdůraznit velikost Petrových činů a zásluh. Socha měří 5 metrů. Kůň, na kterém sedí Petr I., zadupává do země hada, který byl od pradávna považován za symbol zrady.

Památníku Petra Velikého se Měděný jezdec začalo říkat podle Puškinovy poémy.⁵¹

V poémě je Měděný jezdec označován za „кумира“, a „истукана“. Což bychom mohli přeložit jako modlu a idol. Socha je ztělesněním Petra I., připomíná nám dobré i špatné stránky jeho vlády.

Je zde zobrazen i jako hrozba, která oživne v myšlenkách Evžena. Začne ho pronásledovat na svém bronzovém oři, až ho dožene k šílenství a nakonec ke smrti.

D. Mirskij ve své knize *Пушкин* z roku 1934 uvádí, že filozofské téma Měděného jezdce spočívá v nesmiřitelném konfliktu mezi právem společnosti, zobrazeném v genius loci města - v Měděném jezdci Petra I., a právem osobnosti, kterou představuje Evžen, kterého zahubilo geografické položení Petrohradu. Velikost poémy spočívá v tom, že se Puškin snažil hrdiny Evžena a Petra I. smířit v jakési vyšší harmonii. I když poéma začíná velkolepou ódou na Petra I. A Petrohrad a figura tohoto velkého imperátora, vládne všemu. Je to figura poloboha, odlišuje se od lidského Petra I., jakoby socha měděného jezdce byla nelidský, mocný démon, který nezná milosrdenství nad ubohým

⁴⁹ HOWARD, J. *Velký průvodce Nacional geographic Petrohrad*. Copyright, 2007. str. 82.

⁵⁰ Tamtéž, str. 83.

⁵¹ Tamtéž, str. 82-83.

Evženem.⁵² „Сочувствие поэта к погубленному Евгению ни в коей мере не уменьшается величиим его врага.“⁵³

Můžeme říct, že morální konflikt mezi Evženem a Měděným jezdce zůstal nevyřešen. Evžen sice povstal proti Měděnému jezdci, ale myslíme si, že jeho povstání nepřineslo žádný užitek. Měděný jezdec nebyl žádným způsobem potrestán.

B. Endelgardta z roku 1916 jsme již uvedli u problémového okruhu Evžena. Tomu tématu se věnoval v první části své interpretace, v druhé části se věnuje soše Měděného jezdce. Pokládá si otázku, jaký je význam sochy Měděného jezdce?

Nepředstavuje konkrétní osobnost a nezobrazuje historickou figuru, ale „кумира“ na bronzovém koni a ukazuje nám, že máme co do činění s abstrakcí. Není to sám Petr I., ale jaká si jeho část. Puškin velmi dobře oživil sochu, aby znovu vdechl život svému oblíbenému hrdinovi Petru I. Básník bravurně využil sochu, kterou zhotovil francouzský architekt E. Falcone, a oživil jeho bronzového „кумира“ (idola, modlu), abstrakci a symbol samotného Petra I.⁵⁴

Můžeme říci, že Evžen hledá viníka svého neštěstí. Viní Petra I. v podobě sochy Měděného jezdce. Obviňuje ho z utvoření nového Ruska, které jakoby narušilo štěstí Evžena.

Interpretaci A. Makedonova z roku 1937 jsme zobrazili již u problémového okruhu Evžen, vyjadřuje se v ní však i o soše Měděného jezdce. Říká v ní, že role Měděného jezdce je dvojsmyslná. Měděný jezdec na rozdíl od Evžena porazil „finské vody“. Jaké bylo toto vítězství a za jakou cenu ho bylo dosaženo? Tohoto vítězství bylo dosaženo za příliš velkou cenu, která způsobila psychickou újmu Evženovi a ukončila jeho život.

Petr I. není zobrazován jako člověk, ale jako Měděný jezdec. A opět, jak jsme se s tím již setkali, je označován za „кумира“, a „истукана“. Což by se dalo přeložit jako modla a idol. Petr I. je na jednu stranu hrozný člověk, ale na druhou stranu je označován za zázračného člověka. Ale můžeme tvrdit, že jeho rysy zázračného stavitele se neshodují s rysy člověka. Na soše Měděného jezdce Puškin ukazuje krutou realitu epochy a samoděržaví té doby.

Dále A. Makedonov ve své interpretaci uvádí, že Měděný jezdec byl postaven

⁵² МИРСКИЙ, Д. 1934. str. 53 [online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/irl/irl/irl-1351.htm>

⁵³ Тамtéž, str. 53.

⁵⁴ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str.74-82.

ne pro lidi, ale jako symbol státní moci. On odsoudil Evžena k nejnižšímu, ubohému přežívání. Přímo vinu za neštěstí Evžena nenese, ale jakoby vina ležela na jeho ramenou, a Evžen byl oprávněn ho ze svého neštěstí obvinít. Můžeme říci, že moc Měděného jezdce je také relativní, není bez hranic. Držitelé osudu, kteří jsou ovšem sami také jen lidmi, dříve nebo později se taky ocitnou pod nátlakem přírodních událostí, nebo tlakem historie. Tento fakt si nejspíš uvědomil Evžen a rozhodl se povstat proti Měděnému jezdcí. Avšak jeho stávka byla neúspěšnou a Měděný jezdec zvítězil.⁵⁵

Podle první interpretace S. M. Bondiho se v poémě jedná o dvou silách, které stojí proti sobě. O síle státu – v čele kterého stojí Petr I., a o symbolické figuře oživlého Měděného jezdce, o „člověku“ s osobními zájmy a zážitky samotného Petra I. Puškin tak ospravedlňuje Petra I. a jeho dílo. Ačkoliv z druhé strany, velkolepé plány Petra I. jako státního činitele se jeví příčinou smrti nevinného Evžena, který snil o svém malinkém soukromém štěstí. Zdá se nám, že Petr I. ve svých velikých státních starostech nepřemýšlel o malinkých lidech bez ochrany, kteří musí žít se strachem ze smrti.

Ve své druhé interpretaci z roku 1962 svůj názor změnil a řekl, že hlavní konflikt poémy je ve střetu hrdiny se samoděržavím. Ale v žádném případě text poémy nedává důvody, proč bychom měli v *Měděném jezdcí* vidět symbol samoděržaví.⁵⁶

D. Granin na začátku své interpretace z roku 1968 přemýšlí o spojení mezi hrdinou Měděného jezdce a hrdinou *Zločinu a Trestu*, napsaného M. F. Dostojevským. Při srovnání života obou hrdinů dle názoru D. Granina, hraje velkou roli Petrohrad.

Celkově v *Měděném jezdcí* vidí jakousi dvojsmyslnost, dvojí smysl v každém tématu. „ Два Петра: живой царь и кумир, на бронзовом коне, два Евгения: бедный заурядный чиновник, который мечтает о своем маленьком счастье и безюмец, поднявший руку на царя. Даже нет на царя - на власть. Два Петербурга: город роскошных дворцов, набережных, белых ночей, и рядом с ним, бездушные чиновничьи столицы. И даже две разные Невы.⁵⁷ - Нева как гордость города и одновременно как угроза ему.⁵⁸ Даже медный всадник выступает в двух ипостасях: Сначала это Петр на вздыбленном коне, потом оседлавший льва Евгений. Тонет город, о котором мечтал Петр, окно в Европу, - но одновременно и тот Петербург, в котором гибнет Параша и Евгений, будущее которого Петр

⁵⁵ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 121-126.

⁵⁶ Тамtéž, str. 193.

⁵⁷ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 208.

⁵⁸ Тамtéž, str. 212.

не мог предвидеть, в котором извратились все планы царя а где рпавить уже не Петр, но медный всадник.⁵⁹

V poémě jsou myšlenky Petra I. vyjádřeny tak, jak je nejspíš opravdu myslel. Na břehu řeky Něvy postavil dech beroucí město. V centru města se hrdě tyčí Měděný jezdec, důstojný dar potomků jejich prarodičům.

Dále D. Granin vysvětluje označení „кумир“. Podle jeho slov jde o typ božstva, které vyvolává v lidech strach. Jestli Petr I. jako člověk věděl, co chce, to „кумир“ je nepochopitelná síla, která se řídí podle vyšších zákonů, které nejsou lidem známé.

Na rozdíl od živého cara, Měděný jezdec už v sobě nenese blahodárné myšlenky, ale jen žádá nesmyslné oběti. Odlitý z mědi Petr I. už nevládne silou změn, slouží jen jako ozdoba, která ale v sobě nese hrozbu pro město. Car jako symbol moci už není člověkem, ale jen kovem. Kůň se pohybuje skrz historii, jakoby nezávisle od vůle Petra I.

Je nepochopitelné, jaké změny se staly s Petrem I. Najednou před námi stojí zároveň mocný i bezmocný, hrozný i dobrý, zázračný stavitel i ničitel. Na základě této myšlenky si Granin pokládá otázku, jestli je Petr I. oběť Měděného jezdce?

Pokud je Petr I. oběť, je to oběť zvláštní. Dvojím se nejeví pouze Měděný jezdec, ale i sám Petr I. Puškin vkládal naději do vlády Nikolaje I. Myslel si, že bude pokračovat ve vládě Petra I., to se však nestalo. A i památník Petru I., práce architekta E. Falcona, je příznakem temného času, kterému bylo potřeba k obhajobě Petrovské jméno. Básníkovi v tuto epochu nezbyvalo, nic jiného než pocit studu a hanby. Výzva, kterou Evžen navrhl „кумиру“, ukazuje, že existuje síla, která je schopna vystrašit Měděného jezdce. Evžen Měděnému jezdci vyhrožuje slovy: „ужо тебя!“ Při takovém nerovnoměrném rozložení sil je nutné být blázen, abyste měli odvahu mu vyhrožovat. Všechny představy o Petru I. se změnily. Jaké právo má „кумир“, obětovat štěstí, být jen jednoho člověka. Povodeň a bída národa nepolekala Měděného jezdce tak silně jako jedno slovo hrozby, které stačilo, aby „кумир“ bez odpočinku pronásledoval chudého blázna.

Když sedí Evžen na lvu na Senátském náměstí, jakoby připomínal ubohou kopii Měděného jezdce.

Všechny interpretace se shodují v tom, že Měděný jezdec není sám Petr I., ale pouze jeho symbol. Socha je označována jako něco tajemného, nadpřirozeného, co je

⁵⁹ Тамтѣж, стр. 208.

utajené naší mysli.

Můžeme se zamyslet nad tím, jestli si Puškin schválně vybral památník Petra I., aby znovu oživil vzpomínku na Petra I. Možná chtěl poému utvořit více záhadnou, aby bylo na nás, jak nejen tento symbol, ale i celou poému přijmeme.

Měděný jezdec je sice připomínkou Petra I., ale jinak se mu vůbec nepodobá. Jakoby ztratil veškeré dobré vlastnosti slavného cara, a stal se symbolem hrůzy a děsu. Alespoň pro Evžena to tak je. Můžeme říci, že povstal proti Měděnému jezdcovi kvůli tomu, že v něm viděl cara Petra I. I toho obviňoval z postavení města na bažinách, omývaného ze všech stran řekou Něvou. Výsledkem byla povodeň, která zničila jeho štěstí.

Můžeme se pouze domnívat, jestli i kdyby byl samotný car ještě živ, zda by Evžen povstal proti němu.

6. POVODEŇ JAKO ZDROJ TEXTOVÉHO POHYBU

Povodeň, kterou zobrazuje A. S. Puškin v poémě, je skutečnou událostí Petrohradu, která se stala dne 7. listopadu v roce 1824.⁶⁰ Něva zaplavila závratnou rychlostí větší část města, stoupala do 14.30 hod. Poté byla bez pohybu asi 15 minut a rychle opadla. V 19.00 hod. večer bylo po povodni. První čtyři hodiny nikdo lidem nepomohl. Zahynulo asi 480 lidí.⁶¹

Povodeň zobrazená v poémě pohřbila nejen duši Evžena, ale posléze celý jeho život. V době, kdy došlo k této události, nejsilnější povodni v historii města, žil A. S. Puškin třetí měsíc (od 9. srpna) v Michajlovskom.

Jakým způsobem se A. S. Puškin dozvěděl o Petrohradské povodni, je těžké říct. První oficiální zprávu o situaci podal Alexandr I. knížeti A. B. Kurakinu dne 11. listopadu. Krátkou povídku o prošlé katastrofě si A. S. Puškin přečetl v čísle 269 novin *Русский инвалид* dne 13. listopadu 1824. Do tohoto momentu se v tisku žádné zprávy o povodni neobjevily. Je možné, že se A. S. Puškin dozvěděl o „potopě“ i dříve z dopisu sestry E. M. Ivelič, sestry Puškina. Z dopisu je zřejmé, že byl napsán bezprostředně po povodni, ale v Michajlovskoje byl doručen již po odjezdu Puškinovy ženy Olgy Sergejevny.

Není pochyb, že petrohradská potopa silně ovlivnila úvahy A. S. Puškina, který ji označil jako společenskou katastrofu, která hlavně udeřila svoji silou na nejchudší vrstvu obyvatel města. Všechny tyto aspekty se zaryly do vědomí a pocitů básníka. O devět let později se to odrazilo v *Měděném jezdcí*. Jelikož A. S. Puškin sám povodeň nezažil, vymyslel si její podrobnosti.⁶²

V poémě Puškin popisuje, jak se Něva rozprostírá na ulicích, bere sebou vše, co jí stojí v cestě. Vyplavuje i rakve. V době povodně na ulicích vládne strach, bojí se i lupiči. Náměstí se mění v jezero.

Úplně prvním interpretátorem poémy byl S. P. Ševyrjev. Svoji interpretaci vytvořil v roce 1841. Hlavní smysl poémy podle jeho slov spočívá v souladu chaosu

⁶⁰ БЕРХ, В. Н. *Подробное историческое известие о всех наводнениях, бывших в Санкт петербурге*. [online]. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-105-.htm> str. 106-107.

⁶¹ MATHESIUS, B. *O jedné soše, povodni, básníku Mickiewiczi a jiném*. Praha, 1937. [online] [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.inext.cz/texty/pushkin/mathes.html>

⁶² ИЗМАЙЛОВ, Н. В. *Медный всадник Александра Пушкина, история замысла и создания, публикации и изучения*. str. 149 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://febweb.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-147-.htm>

přírody. Vyjádřením, kterým se stala povodeň ve městě a chaosem ducha, který se projevuje v bláznovství Evžena. Ve výsledku mu povodeň způsobila těžkou újmu. Právě v této myšlence S. Ševyrjev viděl počátek poémy a záruku její jednotnosti. Avšak tento motiv chaosu přírody a chaosu duše nebyl rozvinut Puškinem do konce a ztratil se v jakési neurčitosti jeho mistrovského díla.⁶³

Tento chaos můžeme vidět i v duši Evžena, kdy zmateně pozoruje nejprve z okna pouze kruté deště, pak už vidí hrůzu vylitých břehů Něvy na ulicích. Další zmatek vidíme v samotné řece, která se bez jakéhokoliv varování řítí ulicemi. Všichni lidé, i samotný car, jsou zmateni touto divokou scénou, protože ji vidí poprvé.

P. V. Aněnkov ve své interpretaci z roku 1873 vidí spojení mezi poémou *Měděný jezdec* a Puškinovou básní a fragmentem *Jezerskij*. Dále vidí v poémě estetickou zákonitost. Podle něj je hlavním tématem poémy povodeň. A. S. Puškin neuvedl a nepopsal osobní a vnitřní charakteristiku Evžena, aby čtenáře neodváděl od hlavního tématu, a to od povodně.⁶⁴

Ano, můžeme říci, že povodeň je Puškinem popsána opravdu podrobně. Pravděpodobně s úmyslem ještě více umocnit pochmurnou situaci a náladu poémy. Dovolujeme si nesouhlasit s názorem Aněnka, že Puškin schválně neuvedl vnitřní charakteristiku Evžena, aby neodváděl pozornost čtenáře od povodně.

G. V. Vernardskij z roku 1923 považuje poému Puškina za jedno z největších jeho děl. Ale také zároveň za jedno z nejvíce tajemných děl. Podle jeho názoru se pod realistickým opsáním povodně skrývá něco tajemného a záhadného. Reálné podrobnosti Puškin převzal, jak poukazuje v předmluvě od V. N. Bercha⁶⁵, a řece přidal charakter lidských činů.⁶⁶

Když se zamyslíme nad tajemností a podobností povodně s lidskými činnostmi, můžeme říci, že povodeň je stejně záhadná jako lidský život. Ze začátku je pouze špatné počasí a nevíme, že se povodeň blíží. Potom, když propukne, nevíme, co od ní máme

⁶³ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 57.

⁶⁴ Tamtéž, str. 58-60.

⁶⁵ V.N.Berch (1781-1834), námořní inženýr, historik ruské floty, vydavatel *Собрания писем императора Петра I*. V roce 1824 vyšel článek o povodni, který se pak oběvil ve knize. *Подробное историческое известие о всех наводнениях, бывших в Санктпетербурге*. Několik jeho děl se oběvilo i v knihovně A. S. Puškina.

БЕРХ, В. Н. *Подробное историческое известие о всех наводнениях, бывших в Санктпетербурге*. str. 105 [online] [cit. 2013-03-15].

Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-105-.htm>

⁶⁶ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007. str. 83-87.

očekávat, jak bude probíhat. Tak je to i s lidským životem. Nikdy nevíme, kam nás naše kroky zavedou, co od něho můžeme očekávat. Může rychle začít, ale i skončit a proklouznout nám pod rukama jako tato velká voda.

Podle slov B. L. Brazola, která pronesl o *Měděném jezdci* ve Washingtonu dne 12. února 1937 na slavnostní schůzi uskutečněné na památku stoletého výročí smrti Puškina tvrdí, že 100 let po smrti Petra I. město zachvátila ničivá síla - povodeň. Po celém městě je zmatek. Povodeň pohnula nejen všemi lidmi, ale i tehdy vládnoucím carem Alexandrem I., který řekl: „С Божией стихией/царям не свопадает.“⁶⁷

Dále říká, že jediný, kdo zůstal nehybným, byl car Petr I., na Měděném jezdci. Na základě této myšlenky můžeme polemizovat, zda-li car Alexandr I. opravdu nemohl nic udělat, nebo jen nechtěl. Co se týče Petra I., potvrdilo se nám, že to byla skutečně velká osobnost, když s ním ani potopa nehnula.

Nejnovější interpretací v této bakalářské práci je česká interpretace autora Zdeňka Pechala z roku 2011. Interpretace se nazývá *Živel jako základ významové struktury Měděného jezdce A. S. Puškina* a je z knihy *Fenomén živlu v ruské literatuře*. V poémě můžeme vidět vyjádření lásky Puškina k Petrohradu, ale zároveň obavu o město, protože bylo Petrem I. postaveno na bažinách a Puškin se bojí, že se mu bude chtít živel - příroda pomstít. Tento Puškinův předpoklad a obava se vyplní a živel - povodeň zničí město. Evžen tuto katastrofu přežije, ale nezůstane bez následků. Zjistí, že mu voda vzala jeho milou. V důsledku povodně a ztráty milovaného člověka přijde o rozum.

V předmluvě poémy si můžeme přečíst tuto větu: „Základem tohoto příběhu je pravdivá událost. Podrobnosti o povodni jsou převzaty z dobových časopisů. Zvědavějšímu čtenáři doporučuji přečíst si zprávu V. N. Bercha.“⁶⁸ Puškin tímto vyvolal zřejmě záměrně iluzi, že vše, co se stalo ve skutečnosti, bude i tak zobrazeno v textu. A naopak. Vedle toho je zobrazena myšlenka, že text nebude vystupovat jako skutečný. Jak můžeme sledovat v poémě, děj je umístěn do přírodního prostředí. Pozorujeme protiklad vody a pevniny. To můžeme vidět na samotném Petrohradu, jelikož město leží na okraji pevniny. V poémě vidíme neustálý pohyb a vývoj přírodního živlu. V první

⁶⁷ БРАЗОЛ, В. Л. *Медный всадник*, 1937. [online] [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.newreviewinc.com/%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81-%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87-%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8C-%E2%80%93-%C2%AB%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B2%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%C2%BB>

⁶⁸ PUŠKIN, A. S. *Měděný jezdec a jiné básně*, vydání první Stráž, tiskařské závody n. p., Plzeň, závod ve Vimperku, výbor z překladů Zdenky Bergerové, 1976. str. 56.

části poémy je zobrazen začátek velké vody v podobě deště, který bije do oken, který doplňují listopadový vítr, zima a tma noční mlhy.

Tato mlha zmizí spolu s ranním svítáním, vystřídá ji však děsivý obraz rozlité řeky Něvy, která vylidnila a zatopila město. Hranice, které byly člověkem vytvořeny, byly rozbity a překonány a Něva si ustavila nové hranice, které odpovídají jejímu přirozenému a prapůvodnímu rozpětí.⁶⁹ Je navozena představa živlu, jako něčeho pohyblivého, nekontrolovatelného, nestálého, energického, neusměrněného, volného. Nakonec se řeka opět vrátila do svých starých břehů a do svého koryta a byla nalezena předcházející rovnováha města. Ne všechno se ale nezměnilo. Katastrofa zanechala své následky. Město se musí vyrovnávat se zpusťšenými ulicemi, naleznout ztracenou rovnováhu, hlavně ale Evžen přišel o rozum a nakonec se stal obětí povodně, umřel.⁷⁰

S. Leuševaja začíná svou interpretaci z roku 1951 tím, že většina přátel a známých Puškina tuto poému brali jako poému o povodni. Ze začátku historie města povodně pravidelně Petrohrad zaplavovaly, tak není divu, že se téma objevovalo i v básnickém umění. Puškin povodeň zobrazil v tom smyslu, jaké měla následky na Evžena a pro obyvatele města všeobecně, projasněna humanismem Puškina a rozšířena o hlubokou soustrast ke katastrofě národa.⁷¹

Interpretaci V. Lavrecké jsme v práci uvedli už u problémového okruhu Petr I. a Petrohrad. Zde si ji uvádíme pro její názor na problémový okruh povodeň. Podle Lavrecké tvoří první část poémy povodeň. Poukazuje na to, že náhle nastala situace, kdy přírodní síly náhle drží v ruce moc nad lidským osudem. Nejen nad osudem Evžena, ale i samotného cara, který se jeví oproti povodni malým a slabým.⁷²

Tím je poukazováno na to, že i taková velká osobnost jako byl Petr I. nemohla porazit povodeň. Jak by se to mohlo podařit malému, chudému úředníkovi Evženovi?

Interpretace se shodují na tom, a je to i historicky doložené, že se Puškin nechal inspirovat skutečnou událostí, povodní, která se opravdu stala. Ale protože ji sám na vlastní kůži nezažil, vymyslel si její podrobnosti a detaily.

Podle našeho názoru povodeň určitě hraje v poémě velkou roli, ovlivňuje život města, je nevyzpytatelná, lidé se na ni nemohou připravit. A nemohou vědět, jestli

⁶⁹ PECHAL, Z. *Fenomén v ruské literatuře*, Univerzita Palackého, 2011. str. 47.

⁷⁰ Tamtéž, str. 35-37.

⁷¹ ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007, str. 158-163.

⁷² ЛАВРЕЦКАЯ, В. *Произведения А. С. Пушкина на темы русской истории*, 1962[online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z WWW: http://www.school-tlk68.narod.ru/urok-proekt-bg/index.files/pushkin_istorik.html

se znovu nevrátí. Když je po povodni, vše se vrátí do starých kolejí, ale úplně to pravda není. „Potopa“ zanechává hrozné následky, které ovlivnili Evženův život, bohužel negativně.

Povodeň můžeme přirovnat k lidskému osudu a životu. Od narození až do konce života nevíme, co nás čeká, co nám osud připraví. Zde to můžeme vidět i na povodni. Obyvatelé města nevědí, kdy se voda utiší, nebo jestli udeří znovu. Nevěděl to ani Evžen, že zrovna jemu povodeň tolik ublíží.

Můžeme pouze spekulovat o tom, proč to Puškin zrovna udělal tímto způsobem, proč zrovna velká voda potrestala Evžena a co by se stalo, kdyby povodeň nevznikla, jestli by vše s Evženem a Parašou skončilo dobře. Možná to byl autorův záměr, a povodeň schválně zařadil do poémy a poému ukončil špatně.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce byl vývoj ruské literární vědy na Puškinovu poému *Měděný jezdec*. Hlavním cílem předložené bakalářské práce bylo ukázat různé interpretační možnosti poémy. Zorientovat se v množství interpretací, oddělit důležité interpretace od méně důležitých a vydělit čtyři základní problémové okruhy poémy. Nalézt základní orientaci ve velkém množství kritických analýz a výkladových možnostech a nalézt hodnotový žebříček těchto interpretací. Těchto cílů jsme dosáhli pomocí podrobné analýzy a vlastního zhodnocení. Hlavním zdrojem nám byla kniha *Медный всадник Александра Пушкина. История толкования поэмы и ее содержание*, německého autora Igora Panfeloviče. Nalezli jsme i mnoho dalších sekundárních zdrojů, ve kterých jsem ojevíli jiné a nové interpretace, které I. Panfelovič neuvádí.

V první části naší práci byly uvedeny nezbytné informace, které souvisejí s vydáním poémy *Měděný jezdec*.

V práci byly vyděleny čtyři základní problémové okruhy poémy, kterými jsou Petr I. a Petrohrad, Evžen a existenciální zřetel poémy *Měděného jezdce*, socha Měděného jezdce a jeho symboly a Povodeň jako zdroj textového pohybu.

U každého okruhu uvádíme obecnou charakteristiku, která nám měla pomoci se v těchto oblastech zorientovat.

Po každém okruhu jsme uvedli základní interpretace, kterými se zabývá I. Panfelovič a jiní literární vědci, ale i zcela nové, nebo interpretace, které zcela vybočují z řady.

Interpretace problémového okruhu Petra I. a Petrohradu je označována za státní koncepci. Uvedli jsme zde známé autory, kteří se touto otázkou zabývají. Zakladatele této státní koncepce V. G. Bělinského, poté S. Merežovského. Šli jsme i za hranici Ruského státu, například k francozské interpretaci H. Troyata.

Potvrdil se nám závěr, který je znám z mnohé literatury, že v poémě můžeme vidět konflikt mezi státním štěstím, které představuje Petr I. a osobním štěstím, které představuje Evžen. A už název této koncepce nám napovídá, že vítězí státní nad osobním. Dospěli jsme ale také k novému závěru, že Petr I. by mohl být skrytý Nikolaj I. a utajená Puškinova myšlenka, že ve své době nevěřil, že by mohlo existovat něco nad rámec státu.

Interpretace problémového okruhu Evžen a existenciální zřetel poémy *Měděného jezdce* je označována za sociální koncepci, jejímž zakladatel je V. Brjusov. Dalšími známými autory jsou například A. Makedonov a A. Platonov. Zařadili jsme sem i autory V. Engelgardta a G. A. Gukovského, kteří jsou I. Panfelovičem a jinými autory zařazování ke státní koncepci. V této oblasti se nám potvrdil ustálený názor, že Puškin chtěl v poémě zobrazit humanismus. Vybral si proto chudého, bezmocného úředníka. Více jsme rozkryli myšlenku podobnosti stávky Evžena a Děkabrstického povstání. Myslíme si, že Puškin se mohl cítit jako Evžen, bezmocný a jako blázen. Ale přímou souvislost mezi stávkou Evžena a Děkabrstického povstání nevidíme.

Uvádíme i nové problémové oblasti interpretací, kterým se téměř nikdo doposud samostatně nevěnoval. Tou první je okruh povodně jako zdroj textového pohybu povodeň. Uvedli jsme zcela prvního interpretátora poémy S. P. Ševyрева. V českém prostředí se této oblasti podrobně věnuje Zdeněk Pechal.

Potvrdila se nám myšlenka, že se Puškin inspiroval opravdovou povodní, která se stala v Petrohradu. Ale protože ji na vlastní kůži nezažil, její podrobnosti si vymyslel. Dále jsme přišli k názoru, že povodeň v poémě vytváří jakýsi chaos, který vše, co se v poémě děje, ovlivňuje. Když opadne, zdánlivě se vše vrátí do starých kolejí, ale zanechá po sobě viditelné, ale i neviditelné následky, například bláznovství a smrt Evžena. Dále jsme zjistili, že Puškin srovnává povodeň s lidským životem. Je nepředvídatelná. S tímto názorem se zcela ztotožňujeme.

Poslední problémovým okruhem a druhým, kterému se v literatuře neuděluje příliš velký význam, je okruh sochy Měděného jezdce a jeho symboly. Tomuto problému se nejvíce věnoval D. Granin.

Potvrdil se nám všeobecný názor, že socha je symbol Petra I., vystupuje v poémě jako něco tajemného, nadpřirozeného a abstraktního.

Zjistili jsme ale, že ve skutečnosti to není Petr I., je to jen jakýsi stín, nebo spíše negativní stránka. Měděný jezdec ztrácí veškeré pozitivní vlastnosti Petra I. Vystupuje již jen jako hrozba především proti Evženovi.

Z celkového shrnutí studia uvedené problematiky vyplývá, že literární autoři a vědci se inspirují ve svých studiích názory svých předchůdců, se kterými ve většině případů ztotožňují. Doplnují je o své další poznatky nebo je srovnávají s názory jiných autorů. Doufáme, že se nám podařilo tyto interpretace rozšířit a najít v nich nové interpretační možnosti poémy a více poodkrýt celý smysl a tajné myšlenky poémy, které se v budoucnu budou i nadále objevovat.

РЕЗЮМЕ

Развитие взглядов русской литературной науки на поэму А. С. Пушкина *Медный всадник*.

Представленная бакалаврская работа посвящена анализу развития взглядов русского литературоведения на поэму А. С. Пушкина *Медный всадник*. В бакалаврской работе меня интересуют проблемные области, различные возможности интерпретации, отделение важных из них от менее важных, и ориентация внутри них.

Целью работы является отделение первостепенных взглядов от менее важных, выделить четыре основные проблемные области, показать разные возможности интерпретации, найти основную ориентацию в общем количестве данных интерпретаций. Некоторые интерпретации являются более приемлемыми, чем другие. Я старалась найти этому причину.

Цели достигаются посредством подробного анализа отдельных интерпретаций поэмы А. С. Пушкина *Медный всадник*. Произведение немецкого автора И. Панфиловича *История толкования поэмы и ее содержание* является для меня главным источником, потому что в этой работе автор соединил большое количество русских и зарубежных интерпретаций.

Далее я работаю с первоначальным источником В. Г. Белинского и с другими вторичным источникам.

В результате анализа выделены четыре проблемные области: личность Петра I и Санкт-Петербург, Евгений, наводнение и статуя Медного всадника. Кроме этого приведена история опубликования поэмы.

После этого выделены самые важные интерпретации, где я стремилась сориентироваться в них и оценить их. В каждой анализируемой области я пришла к частичному заключению. В конце работы приведено заключительное резюме, в котором я отвечаю на вышеставленные цели.

В первой главе - история опубликования поэмы - я привела необходимую информацию, которая связана с публикацией поэмы *Медный всадник*. А. С. Пушкин написал поэму *Медный всадник* между 6 и 31 октября в 1833 году в период второй "болдинской" осени. Николаю I представил поэму 6 декабря граф Бенкендорф А. Х. А напечатана поэма *Медный всадник* только после смерти поэта в 1837 году в журнале *Современник*, основателем которого был сам А.С. Пушкин.

Первой проблемной областью моей работы является Петр I и его город Санкт-Петербург. Здесь приведена общая характеристика данной области.

Петр I родился 30 мая 1672 в Москве у царя Алексея и его второй жены. Правителем он стал в возрасте 24 лет. Город Санкт-Петербург был основан царем Петром I в 1703 году. Образу города Санкт-Петербурга в поэме уделено большое значение. А. С. Пушкин описывает его как при жизни Петра I, так и после его смерти. Образ Петра I неразрывно связан с образом города. Петр I в поэме изображен реформатором, изменившим судьбу России и ее народа. В поэме описывается все, что Петр I создал. Автор приводит описание крепости, зданий и среды. В данной области приведены интерпретации следующих авторов: В. Г. Белинского, С. Мережковского, И. Аксенова, В. А. Жуковского, В. Ф. Ходасевича, Л. П. Гроссмана, Н. К. Гудзий, А. Труайя, Д. Благого, В. Лаврецкой и М. Еремина.

Интерпретации этой области называют госудраственными. Первым, кто уделил внимание Петру I и городу Санкт-Петербургу, был в 1846 В. Г. Белинский. По его мнению главным и действенным героем поэмы является город Санкт-Петербург, от образа которого А.С. Пушкин развивает великолепный образ Петра I - основоположника великого города. Главную проблему поэмы видят в конфликте между личным и госудраственным, который всегда выигрывает государственное дело.

Как можно наблюдать из последующих интерпретаций данной области, все интерпретации согласны с тем, что А. С. Пушкин любил Петра I, его дело и его творение - Санкт-Петербург. В поэме изображена борьба маленького человека - Евгения против большого „гиганта“ - Петра I. Можно также сказать, что Петр I был для А. С. Пушкина представителем идеального правительства. Он думал, что Николай I будет таким же правителем. Но этому не суждено было сбыться. В поэме также видны негативные черты Петра I. Для него реализация собственных грандиозных планов была важнее жизни простых жителей города.

Исходя из этой области можно сделать вывод, что в поэме госудасртвенное процветание торжествует над личным счастьем. Образ Санкт-Петербурга все красиво подчеркивает и является символом государственного дела.

Второй проблемной областью является личность Евгения. Евгений - маленький, бедный чиновник, который живет в Санкт-Петербурге. У него есть своя мечта о личном счастье. Он мечтает о совместной жизни с Парашей. Но все его

мечты обрываются с началом наводнения. Параша умирает, Евгений сходит с ума. Он ищет виновника крушения своей судьбы и, находя его в Медном всаднике, восстает против него. Медный всадник сильнее Евгения. Евгений умирает. В данной области приведены интерпретации следующих авторов: В. Й. Брюсова, В. Энгельгардта, А. Македонова, А. Платонова, В. Л. Пумйанского, Г. А. Гуковского, Л. И. Томоева, А. В. Леденева и В. Е. Красовского, Г. П. Макогоненка и Й. Борева.

Интерпретации этой области называют социальными. Они позволяют увидеть в мелком чиновнике Евгении главного героя. Они отличаются от предыдущей части, в которой авторы видели главного героя в Петре I, восхваляли подвиги и дела его, акцентировали преимущество государственного счастья над индивидуальным. Во второй части, посвященной Евгению, авторы видят главным героем поэмы чиновника Евгении, они вполне на его стороне и сочувствуют ему.

Первым, кто уделил внимание Евгению, был В.Я. Брюсов в 1909 году. Он подчеркивает гуманизм А.С. Пушкина, для которого главным героем является именно Евгений. Евгений видит виновником своего несчастья статую Медного всадника. Остальные интерпретации сходятся в том, что Евгений - единственный герой поэмы. Там нет другого живого персонажа. Из предыдущей области мы знаем, что мечты Евгения должны были подчиниться чему-то большему, государственному.

Мы можем наблюдать, что А.С. Пушкин хотел подчеркнуть гуманизм, вызвать уважение к человеческому существованию даже тогда, когда речь идет о маленьком человеке.

Третьей областью является область наводнения. Наводнение, которое А. С. Пушкин изображает в поэме - реальное событие, случившееся 7 ноября 1824 года, вдохновившее поэта. Наводнение, изображенное в поэме, похоронило мечты Евгения и его личность. Во время наводнения в городе А. С. Пушкин уже три месяца находился в Михайловском. Так как А. С. Пушкин сам наводнение не пережил, его подробности и детали он выдумал. В поэме подробно описывается разбушевавшаяся стихия. К этой теме приведены интерпретации: С. П. Шевырева, П. В. Аненкова, Г. В.Вернадского, В. Л. Бразола, З. Пехала, С. Леушевой, В. Лаврецкой.

Первым имтерпретатором этой темы и одновременно первым имтерпретатором поэмы является С. П. Шевырев. Свои интерпретации он предложил в 1841 году. Главный смысл поэмы, по его словам, заключается в соответствии хаоса природы, выражением которого является наводнение в городе, хаосу духа, который проявляется в безрассудстве Евгения.

Все интерпретаторы этой темы согласны и, это исторически достоверно, что А. С. Пушкин вдохновился реальным наводнением. В связи с тем, что А. С. Пушкин сам наводнение не пережил, то подробности и детали он выдумал.

По моему мнению, наводнение играет большую роль в поэме. Оно влияет на жизнь жителей города, их судьбу и также на сам город. Жители города не могут предвидеть последствий наводнения. После наводнения кажется, что все осталось по-старому. Но это только на первый взгляд. Наводнение сломало жизнь Евгения.

А. С. Пушкин сравнивает наводнение с человеческой судьбой и жизнью. Никто из нас не знает, что может случиться в нашей жизни, что нам принесет судьба если вдруг случится катастрофа.

Последней проблемной частью является статуя Медного всадника. В общей характеристике я привожу, что памятник царю Петру I распорядилась воздвигнуть Екатерина II. Знаменитый памятник Петру I находится на набережной реки Невы и его считают одним из великих символом России. Статую создал малознакомый французский архитектор Е. М. Фальконе, но завершил работу над статуей архитектор Ю. М. Фелтен. Торжественное открытие статуи произошло 7 сентября 1782. Памятник стал называться „Медный всадник“ благодаря поэме А. С. Пушкина. В поэме *Медный всадник* обозначен словами „кумир“ и „истукан“. В мыслях Евгения всадник представляет угрозу, оживает и начинает его преследовать на свое медном коне, догоняет его и доводит до безумия и смерти.

В данной области приведены интерпретации следующих авторов: Д. Мирского, Б. М. Энгельгардта, А. Македонова, С. М. Бонди и Д. Гранина.

Самое большое значение теме Медного всадника, по моему мнению, уделил Д.Гранин в своих интерпретациях 1968 года. Он видит в статуе Медного всадника двусмысленность. Город Санкт-Петербург видится не городом царя Петра I, а городом, где управляет Медный всадник. Он является чем-то могущественным

и грозным, требует человеческих жертв. Медный всадник - фигура, непонятная человеческой мысли.

Все интерпретации сходятся в том, что статуя Медного всадника является чем-то мистическим, абстрактным и сверхъестественным. Статуя Медного всадника уже не является памятником Петру I, но только его символом. Можно считать, что А. С. Пушкин выбрал памятник Петра I, чтобы вновь вдохнуть в него жизнь. Медный всадник является напоминанием о царе, но иначе, так как он уже утратил человечность царя и стал символом ужаса и страха.

Евгений взбунтовался против Медного всадника потому, что видел в нем царя. Он обвинял царя в том, что тот построил город на болоте, в том, что со всех сторон город омывает река Нева. Именно поэтому случилось наводнение и отобрало у Евгения счастье.

В работе меня интересовали проблемные области, изображение разных возможностей интерпретаций, отделение важных интерпретаций от менее важных, и ориентация в них. Целью работы являлось отделить важные взгляды от менее важных, выделить 4 основные проблемных области, показать разные возможности интерпретации, найти основную ориентацию.

Какие-то интерпретации являются более приемлемыми, чем другие. Следующих целей я достигла путем подробного анализа и собственной оценки. Главным источником мне послужила книга *Медный всадник* Александра Сергеевича Пушкина и *История толкования поэмы и ее содержание* немецкого автора И. Панфиловича. Так же нашла множество вторичных источников, в которых обнаружила и новые интерпретации, не приведенные И. Панфиловичем.

Из общего заключения следует, что литературные авторы руководствуются взглядами своих предшественников, с которыми в большинстве случаев согласны, дополняя их своими замечками.

Я надеюсь, что мне удалось расширить эти интерпретации и найти в них новые возможности интерпретации поэмы и более широко раскрыть ее смысл и идеи. Я думаю, что постоянно будут открываться новые возможности интерпретации и идеи поэмы.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

BIBLIOGRAFIE

1. АКСЕНОВ, А. И. *Государственность России: Идеи, люди, символы*. Moskva: ПОЦЦПЭН, 1998. ISBN 978-5-8243-1074-3
2. БЕЛИНСКИЙ, В. Г. *Статьи и рецензии 1843, статьи о Пушкине 1843-1846 7. díl*. Moskva: Издательство академия наук, 1955 .
3. HOWARD, J. *Velký průvodce Nacional geographic Petrohrad*. Copyright, 2007. ISBN 9788024908564
4. LOTMAN, K.M. *Puškin 1987*. Praha: Lidové nakladatelství, 1987.
5. ПАНФИЛОВИЧ, И. *Медный всадник Александра Пушкина, история толкований поэмы и ее содержание*. Verlag: Otto Sagner, 2007.
6. PECHAL, Z. *Fenomén v ruské literatuře*, Univerzita Palackého, 2011. ISBN 978-80-244-2711-9
7. PUŠKIN, A.S, *Медěný jezdec a jiné básně*. Tiskařské závody n. p., Plzeň: vydání první Stráž, závod ve Vimperku, výbor z překladů Zdenky Bergerové a další, 1976.
8. ŠEDIVÝ, J. *Děkabristé, anatomie nezdařilého převratu*. Praha: Volvox Globator, 2000. ISBN 8072073362

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. БЕРХ, В. Н. *Подробное историческое известие о всех наводнениях, бывших в Санкт петербурге*. [online] [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://febweb.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-105-.htm>
2. БРАЗОЛ, В. Л. *Медный всадник*, 1937. [online] [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.newreviewinc.com/%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81-%D0%BB%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87-%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8C-%E2%80%93-%C2%AB%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B2%D1%81%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%C2%BB>
3. БРЮСОВ, В. И. *Медный всадник, Идея повести* , 1909. [online] [cit. 2013-03-14] Dostupné z: <http://pushkin.niv.ru/pushkin/articles/bryusov/mednyj-vsadnik.htm>
4. ГУКОВСКИЙ, Г. А. *Пушкин и проблемы реалистического стил*, Москва: Государственное издательствохудожественной литературы,1957. str. 395-403. str. 395-403 [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://febweb.ru/feb/pushkin/critics/gkv/gkv.htm>
5. ХОДАСЕВИЧ, В. *Петербургские повести*, 1915. [online] [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.hodasevich.su/critic/peterburgskie-povesti-pushkina.html>
6. ИЗМАЙЛОВ, В. Н. *Медный всадник Александра Пушкина, история замысла и создания, публикации и изучения*. [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://febweb.ru/feb/pushkin/texts/selected/mvs/mvs-147-.htm>
7. ЛАВРЕЦКАЯ, В. *Произведения А. С. Пушкина на темы русской истории, 1962*. [online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z: http://www.school-tlk68.narod.ru/urok-proekt-bg/index.files/pushkin_istorik.html
8. ЛЕДЕНЕВ, А. В. КРАСОВСКИЙ, В. Е. *Медный всадник*, Slovo 2002. [online] [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: http://www.a4format.ru/pdf_files_bio2/47caa46b.pdf
9. ОКСЕНОВ, И. О. *О символике медного всадника, Пушкинское общество, Серия: Последние годы творчества Пушкина 1833-1837*. Ленинград, 1933. str. 45-46 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

- <http://lib.pushkinskiydom.ru/LinkClick.aspx?fileticket=Cwjm2YZIQGI%3d&tabid=10396>
10. МАКОГОНЕНКО, Г. П. *Творчество А.С.Пушкина в 1830-е годы*. [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/critics/mak/mak-001-.htm>
 11. MATHESIUS, B. *O jedné soše, povodni, básníku Mickiewiczi a jiném*. Praha, 1937. [online] [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.inext.cz/texty/pushkin/mathes.html>
 12. МЕРЕЖОВСКИЙ, Д. С. *Вечные спутники, Пушкин, 1899*. str. 143-146 [online] [cit. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/critics/pfk/pfk-092-.htm>, [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: http://www.cojeco.cz/index.php?id_desc=8839&s_lang=2&detail=1&title=Benkendorf
 13. МИРСКИЙ, Д. ПУШКИН, 1934. str. 53 [online] [cit. 2013-13-03]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/irl/irl/irl-1351.htm>
 14. ПЛАТОНОВ, А. *Пушкин, наш товарищ*. [online]. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: http://imwerden.de/pdf/platonov_razmyshleniya_chitatelya.pdf
 15. ПУМЯНСКИЙ, В. Л. *Медный всадник и Поэтическая традиция XIII.века*, 1939. str. 91-93 [online] [cit. 2013-03-14]. Dostupné z: <http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v39/v39-091-.htm>
 16. ЗЕНГЕР, Т. *Николай I. – Редактор Пушкина*. 1934 [online] [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://pushkin.niv.ru/pushkin/articles/zenger-nikolaj-i-redaktor.htm>
 17. [online]. [cit. 2013-02-24]. Dostupné z: <http://wikimapia.org/256562/ru/%D0%9E%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2-%D0%94%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2-%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B9>
 18. [online]. [cit. 2013-03-13]. Dostupné z : <http://leccos.com/index.php/clanky/listopadove-povstani-1830-1831>
 19. [online] [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/E._T._A._Hoffmann

